

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**

щодо виконання практичних занять з дисципліни

для студентів денного відділення товарознавчого факультету з спеціальностей

8.030510.01 "Товарознавство і комерційна діяльність"

8.030510.02 "Товарознавство та експертиза в митній справі"

8.030510.03 "Експертиза товарів та послуг"

**Харків  
2012**

*Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ХДУХТ заборонено*

Методичні вказівки розглянуто на методичному семінарі кафедри товарознавства в митній справі, протокол №\_\_\_ від \_\_\_\_\_ 2012р.

Рекомендовано до друку кафедрою товарознавства в митній справі, протокол №\_\_\_ від \_\_\_\_\_ 2012р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ д.т.н., проф. М. П. Головка

Схвалено та затверджено науково-методичною комісією товарознавчого факультету, протокол №\_\_\_ від \_\_\_\_\_ 2012р.

Голова комісії д.т.н., проф. В. О. Коваленко

Рецензент: д.т.н., проф. Захаренко В.О.

Методичні вказівки складені д.т.н., проф. М. П. Головка  
к.т.н., доц. Т. А. Непочатих

## ВСТУП

Виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу можливе лише за умов відходу від авторитарної педагогіки та впровадження методів активізації навчального процесу.

Досвід роботи у вищому навчальному закладі висвітлив важливу проблему, яка є характерною для технічних навчальних закладів. Науково-педагогічний колектив технічних вузів постійно поповнюється викладачами спеціальних технічних дисциплін, що закінчують вищі технічні навчальні заклади. Після закінчення магістратури більшість випускників продовжують навчання в аспірантурі і є потенціальними претендентами на науково-викладацьку посаду у технічному закладі. Але педагогічна підготовка таких майбутніх викладачів має свої проблеми, які полягають в тому, що вони не мають професійної підготовки до педагогічної діяльності. Більш того, абітурієнти, що йдуть до технічних закладів уявляють себе інженерами, а не педагогами. Тому, майбутні випускники, які залишаються в вищих технічних навчальних закладах як викладачі та науковці повинні володіти не тільки базовими знаннями, а й навичками педагогічної майстерності, умінням активізації навчального процесу.

Метою навчальної дисципліни "Методика викладання" є формування знань і навичок студентів щодо основних психолого-педагогічних теорій концепцій систем технології навчання; особливостей організації навчально-виховного процесу.

Для досягнення мети навчальної дисципліни "Методика викладання" передбачається рішення наступних завдань: вивчення сучасних концепцій освіти, як умови виховання спеціаліста в теперішній період; оволодіння загальними положеннями організації навчального процесу у вищих учбових закладах, методикою розробки освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм підготовки фахівців, науково-методичного забезпечення навчального процесу; придбання знань для педагогічної діяльності у сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з товарознавства та комерційної діяльності, товарознавчої експертизи в митній справі, товарознавчої експертизи товарів та послуг; опанування науково-методичними викладанням дисципліни, як фактора підвищення якості підготовки фахівців.

Навчальна дисципліна містить матеріал, який науково обґрунтовує завдання, виховуй практичні уміння і навички професійної діяльності майбутнього магістра в межах спеціальностей 8.030510.01 "Товарознавство і комерційна діяльність", 8.030510.02 "Товарознавство та експертиза в митній справі", 8.030510.03 "Експертиза товарів та послуг".

Однією із форм навчально-виховного процесу, яка здійснюється в аудиторний час, є практичні заняття студентів.

Практичні заняття сприяють активізації творчої діяльності студентів, спонукають до творчої, активної і напруженої праці, розвивають мислення, привчають до відповідальності і самоконтролю, активізують пошукову та дослідницьку діяльність.

## 1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підвищення якості підготовки фахівців тісно пов'язане з постійним удосконаленням навчального процесу, пошуком нових шляхів підвищення ефективності навчання, які повинні активізувати пізнавальну діяльність студентів, прищеплювати їм практичні навички, спонукати до безпосереднього розвитку знань.

Одним із узагальнених об'єктів діяльності майбутніх магістрів спеціальностей 8.030510.01 "Товарознавство і комерційна діяльність", 8.030510.02 "Товарознавство та експертиза в митній справі", 8.030510.03 "Експертиза товарів та послуг" є педагогічно-виховна діяльність.

Згідно освітньо-кваліфікаційної характеристики магістра однією із його виробничих функцій являється освітня, складовою частиною якої є викладання дисциплін, зокрема товарознавчих. Використовуючи знання з дисципліни "Методика викладання", магістр повинен вміти:

- володіти передовими прийомами, дидактичними методами та інтенсивними технологіями навчання ;
- аналізувати і систематизувати методичне забезпечення дисциплін ;
- створювати науково-методичні розробки, що забезпечують науково-методичний комплекс дисциплін.

Сучасний викладач повинен володіти знаннями сучасних концепцій освіти; загальними положеннями організації навчального процесу у вищих учбових закладах; методикою розробки освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм підготовки фахівців; методикою розробки науково-методичного забезпечення навчального процесу.

Для того, щоб вирішувати сучасні складні дидактичні завдання у процесі підготовки студентів, які здобувають професійні знання, уміння та навички, необхідний якісно новий підхід до побудови всієї системи навчання у вузі.

Проблема інноваційних технологій підготовки фахівців у вищій школі - одна з кардинальних у сучасній методиці. Активне навчання - одне з сучасних педагогічних пошуків.

Одним із видів аудиторних занять, на яких базується вивчення навчальних дисциплін, являються практичні заняття. Практичні заняття спрямовані на набуття практичних навичок щодо психолого-педагогічних теорій систем технології навчання; особливостей організації навчально-виховного процесу; науково-методичного забезпечення навчального процесу.

На основі вищесказаного, були розроблені дійсні методичні вказівки по проведенню практичних занять.

Практичним заняттям студентів передують лекції, на яких розглядаються базові та проблемні положення дисципліни "Методика викладання". Після цього студенти мають ознайомитися з головними питаннями кожної теми відповідно до програми дисципліни і приступати до засвоєння матеріалу за допомогою рекомендованих літературних джерел, навчально-методичної літератури, законодавчих та інструктивних матеріалів, Інтернету тощо.

Методичні вказівки з підготовки та виконання практичних занять з навчальної дисципліни призначені допомогти студентам оволодіти навчальним матеріалом.

Методичні вказівки містять перелік основних питань для вивчення під час самостійної підготовки кожної теми практичного заняття, список рекомендованої літератури для більш глибокого розуміння проблематики дисципліни „Методика викладання”, однак, студенти також повинні стежити за появою нових видань, публікаціями у спеціальних журналах, нормативною документацією.

Практичні заняття студентів денної форми навчання передбачають:

- вивчення теоретичного матеріалу на основі необхідних літературних джерел;
- складання відповідей на контрольні запитання для самоперевірки;
- виконання конкретних практичних завдань по зазначеним змістовним модулям.

Якщо студент під час самостійної підготовки до практичного заняття не зміг виконати те чи інше завдання методичних вказівок або у нього виникли додаткові питання і труднощі за матеріалами теми, він повинен звернутися до викладача за консультацією у день, передбачений графіком консультацій.

Як показує практика, при розгляданні конкретних ситуацій та проблемних питань досягається більш високий рівень засвоювання пройденого матеріалу.

Кожне практичне заняття оформлюється в зошиті для практичних занять і після виконання зазначених завдань подається на підпис викладачу. Якщо завдання виконано неповністю або з недоробкою, викладач заняття не зараховує.

Студенти, які мають не зараховані практичні заняття, до підсумкового контролю (заліку) не допускаються.

## 2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми дисципліни	Обсяг годин	Форми поточного контролю
Сучасна освіта як умова виховання фахівців в теперішній період	2	Перевірка завдання, тестування, захист заняття
Загальні положення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах	2	Перевірка підготовки, тестування, захист заняття
Актуальні проблеми інноваційних технологій навчання	6	Перевірка завдання, тестування, захист заняття
Діагностика знань і критерії якості навчання '	6	Опитування, перевірка виконаного завдання, тестування, захист заняття
Організація виховної роботи в вищій школі	2	Опитування, перевірка виконаного завдання, тестування, захист заняття
Всього:	18	

### 3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Органічною складовою навчального процесу є контроль рівня знань. Під час практичних занять з дисципліни "Методика викладання" застосовується поточний контроль знань. Цей вид контролю організується так, щоб стимулювати ефективну роботу студентів і забезпечити об'єктивне оцінювання рівня їх знань.

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів з дисципліни враховує види занять, передбачених навчальних планом, який передбачає лекційні та практичні заняття, а також самостійну роботу.

*Поточний контроль:*

- а) оцінювання знань студентів під час практичних занять;
- б) оцінювання знань з використанням поточних тестів в кінці практичного заняття;
- в) оцінювання самостійної роботи студента при підготовці до практичного заняття.

*Оцінювання знань студентів під час практичних занять* проводиться (за 100-бальною шкалою) за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу дисципліни;
- обізнаність з основною (обов'язковою) та додатковою літературою, а також із сучасною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються;
- уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння захищати свою позицію та здійснювати узагальнення інформації, отриманої з доповідей інших осіб.

100 балів може бути отримано студентом за відповідності його участі в аудиторних заняттях усім вище зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При проведенні *поточного тестування* визначається рівень знань студентів з проведеного практичного заняття. Мінімальна кількість правильних відповідей студента на тестове завдання з теми дисципліни, що дозволяє оцінити, результати тестування позитивно ("Зараховано"), має бути менше 60% від загальної кількості запитань тестового завдання.

## Практичне заняття 1.

### «Сучасна освіта як умова виховання фахівців в теперішній період»

**Мета заняття:** розкрити сутність сучасної освіти як умови виховання кваліфікованих фахівців і визначити основні напрямки її реформування.

**Об'єкти вивчення:** основні цілі Болонського процесу; зміни в системі вищої освіти; напрями реформування сучасної освіти; структура і сутність педагогічного процесу.

**Предмет вивчення:** проблеми, що виникають внаслідок змін в освіті; методи здійснення реформування сучасної освіти. **Самостійна робота:** для ефективного проведення практичного заняття необхідна самостійна підготовка студентів за наступними питаннями:

1. Сучасна освіта - її переваги і недоліки;
2. Болонський процес. Мета і основні принципи;
3. Законодавча база діяльності викладачів вищих навчальних закладів;
4. Структура педагогічного процесу.

**Література:** [2] - с.34-43; [3] - с.9-17; [4] - с. 33-49.

1. Закон України від 17.01.2002 року, № 2984-3 „Про вищу освіту”
2. Инновации в образовании / Кол. авт. - М.: Центр, 2003. - № 3. - с. 34- 43, 54-75.
3. Цимбалюк І.М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці, - К.: ТОВ „Видавничий дім” Професіонал”, - 2004. - 147 с.
4. Проблеми освіти. Науково-методичний збірник/Кол.авт. - К.:Науково-методичний центр вищої освіти, - 2003. - Вип. 36. - 172 с.

**Контроль знань студентів та перевірка рівня підготовки до практичного заняття:** для контролю знань студентів та перевірки рівня підготовки до практичного заняття пропонується відповісти на наступні тестові запитання та виконати завдання.

1. *Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу як одного з напрямків реформування сучасної освіти є наслідком орієнтації України на:*

- а) ЄС та європейську модель отримання вищої освіти;
- б) Болонський процес;
- в) американську модель отримання вищої освіти;
- г) свою політику реформування в сфері освіти.

2. *Модульна система організації навчання передбачає:*

- а) Підвищення рівня індивідуалізації навчання;
- б) Систематичний поетапний контроль навчання;
- в) Поділення матеріалу курсу на навчальні модулі;
- г) Поділення матеріалу на модульні програми.

### 3. Основна мета Болонського процесу:

а) формування спільного ринку праці вищої освіти в Європі, поширення доступу до європейської освіти, поширення мобільності студентів і викладачів, прийняття співскладової системи ступенів вищої освіти з отриманням пізнаваних у всіх країнах Європи додатків до дипломів;

б) зміцнення науково-технологічного лідерства США за рахунок європейського потенціалу;

в) впровадження підготовки кандидатів наук у триступеневій вищій освіті за схемою „бакалавр —» магістр —\*доктор"

г) впровадження системи кредитів за типом ECTS - європейської системи пере-зарахування і трансферу залікових одиниць навчальної трудомісткості як належного способу підтримки великомасштабної студентської мобільності.

### 4. Дата прийняття Болонської декларації:

а) 4 березня 1997 року;

б) 28 лютого 2003 року;

в) 19 червня 1999 року;

г) 12 грудня 1995 року.

### 5. Види контролю знань студентів:

а) попередній, поточний, підсумковий;

б) попередній, тематичний, модульний, блоковий;

в) плановий, поточний, іспит;

г) попередній, поточний, рубіжний, підсумковий.

6. Заповнити табл.. 1 так, як наведено на прикладі характеристики першої мети Болонського процесу.

Таблиця 1.

Основні цілі Болонського процесу

№ з/п	Мета Болонського процесу	Характеристика мети Болонського процесу
1	Побудова Європейського простору вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян з можливістю їх	Отримання студентами диплому європейського зразку, який дасть можливість працевлаштування у країнах-учасниках Болонського процесу без перекваліфікації
2	Посилення міжнародної конкурентоспроможності як національних, так і в цілому Європейської систем вищої освіти (охарактеризувати мету)	(надати характеристику)
3	(охарактеризувати мету)	(надати характеристику) ,
4	(охарактеризувати мету)	(надати характеристику)
5	(охарактеризувати мету)	(надати характеристику)
6	(охарактеризувати мету)	(надати характеристику)



### **Завдання 1.**

#### **Визначити основні проблеми та напрямки реформування сучасної освіти**

Політичні, соціально-економічні події останніх 10...15 років значно змінили систему отримання освіти на Україні. Вона набула як позитивних, так і негативних змін. Для визначення цих змін пропонується заповнити таблицю на прикладі характеристики перших двох проблем, що виникли внаслідок позитивних змін у системі вищої освіти.

Таблиця

#### **Зміни у системі вищої освіти і підготовці наукових кадрів**

<b>Позитивні зміни</b>	<b>Проблеми, що виникли внаслідок змін</b>
Зростання кількості студентів за рахунок платного навчання	Невідповідності у виплаті державної стипендії студентам, великий конкурс при працевлаштуванні
Підвищення автономії вищих навчальних закладів	Низький рівень фінансування
Поява приватного сектора у системі вищої освіти	...(охарактеризувати проблему)....
Зростання кількості університетів	...(охарактеризувати проблему)....
Розширення мобільності студентів і викладачів	...(охарактеризувати проблему)....
Розширення кількості джерел фінансування і поліпшення їх використання	...(охарактеризувати проблему)....
Створення багатоступеневої вищої освіти, введення нових дипломів	...(охарактеризувати проблему)....
Створення комплексів із шкіл і вищих навчальних закладів різного рівня акредитації	...(охарактеризувати проблему)....
Створення національної системи ліцензування, акредитації	...(охарактеризувати проблему)....

Розвиток України визначається в загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури. Основними напрямками культурно-освітньої і науково-технічної інтеграції визначено впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширення власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою

обумовлюється потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її самореалізації у цьому світі.

- Основні напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти:
- Інтеграція української вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів;
  - Розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи;
  - Підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти;
  - Запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
  - Створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти;
  - Формування національних цінностей;
  - Особистісна орієнтація вищої освіти.

За наданою схемою складіть наступну таблицю, доповнюючи її.

Таблиця

Характеристика методів реалізації державної політики щодо розвитку вищої освіти в Україні

№ з/п	Напрямки реформування сучасної освіти	Методи здійснення реформування сучасної освіти
1	Інтеграція української вищої освіти до європейського та світових освітніх просторів	Підтримка Україною Болонського процесу, співпраця з країнами ЄС у сфері вищої освіти і науково-технічного прогресу
2	Розвиток освіти" як" Відкритої державно-суспільної системи	(охарактеризувати метод здійснення)
...7	(вказати напрям реформування)...	(охарактеризувати метод здійснення)
8...	(вказати напрям реформування)...	(охарактеризувати метод здійснення)

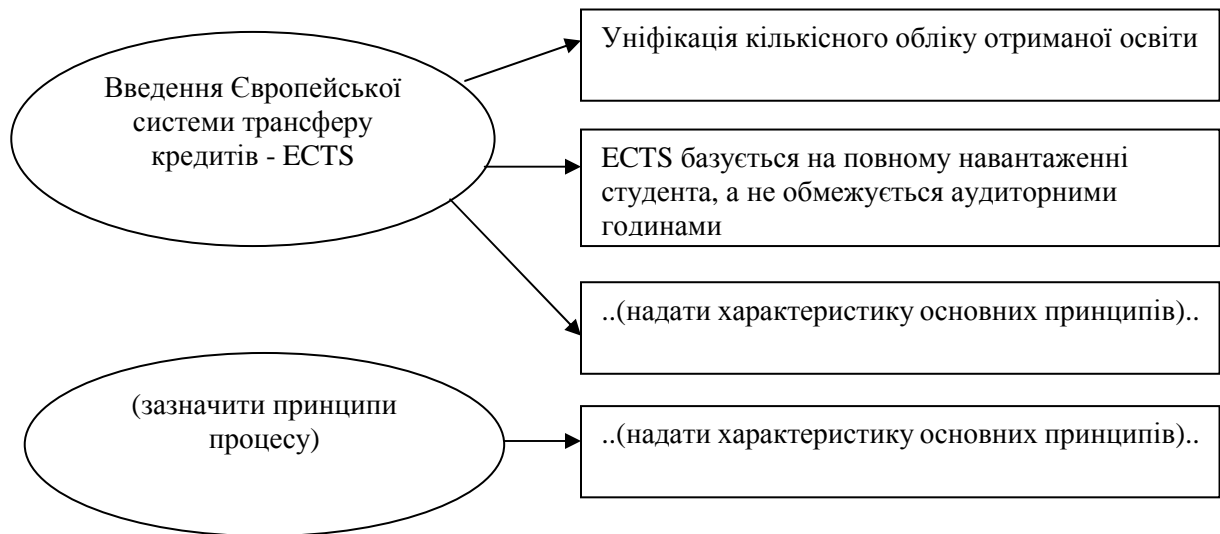
### Завдання 2.

**Розглянути вплив і основні принципи Болонського процесу в умовах розвитку сучасної освіти.**

«Болонський процес» - діяльність європейських країн, яка спрямована на те, щоб зробити узгодженими системи вищої освіти цих країн.

Основний зміст Болонської Декларації, прийнятої 19 червня 1999 року, полягає в тому, що країни-учасниці зобов'язалися до 2010 року привести свої освітні системи у відповідність певному єдиному стандарту.

## Дати характеристику основних принципів Болонського процесу



### Завдання 3.

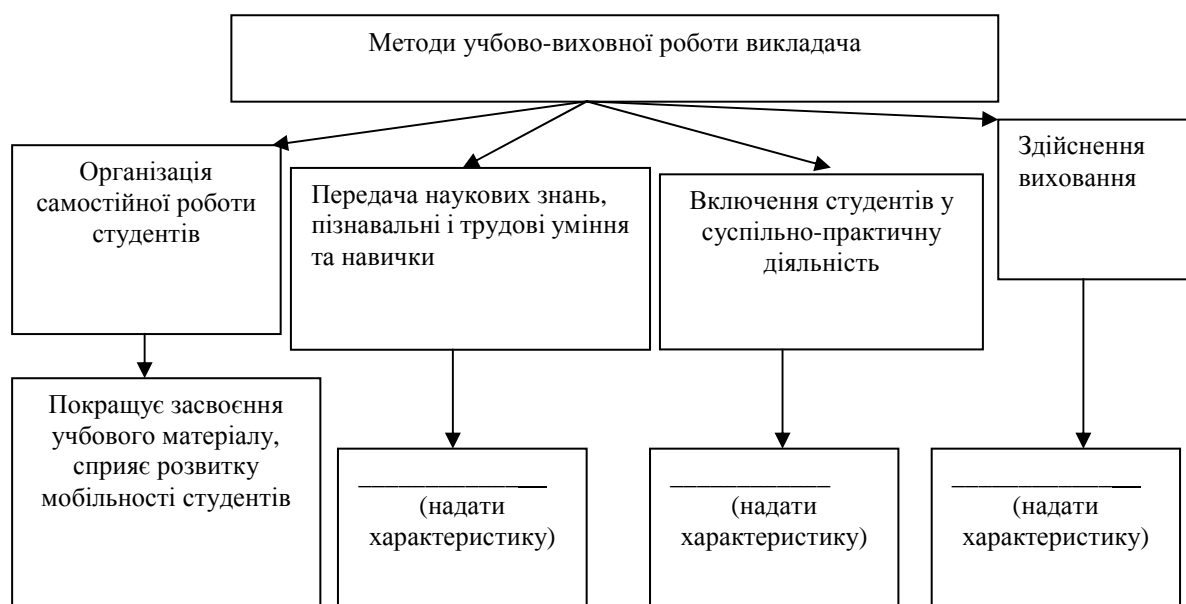
#### Вивчити структуру і сутність педагогічного процесу

Педагогічний процес - спеціально організована взаємодія учасників, яка розвивається впродовж певного часу, у межах певної виховної системи і спрямована на досягнення поставленої мети.

Дати характеристику елементам структури педагогічного процесу:

#### МЕТА - ПРИНЦИПИ - ЗМІСТ - МЕТОДИ - ЗАСОБИ - ФОРМИ

Отримання студентом необхідних знань і навичок, становлення у сучасному суспільстві є основною метою навчального процесу. Досягнення основної мети навчального процесу здійснюється наступними методами навчально-виховної роботи викладача. охарактеризувати основні методи навчально-виховної роботи викладача за наданою схемою так, як це показано на прикладі характеристики організації самостійної роботи студентів.



Педагогічний процес потребує постійного розвитку і оновлення. Це є наслідком економічних і соціально-політичних умов існування країни, ідо постійно змінюються. Одним з основних методів розвитку педагогічної діяльності у системі вищої освіти є мотивація викладачів. Для визначення основних методів мотивації викладачів заповніть таблицю так, як наведено на прикладі характеристики підвищення соціального статусу і професіоналізму викладачів, як одного з методів мотивації працівників освіти.

Таблиця

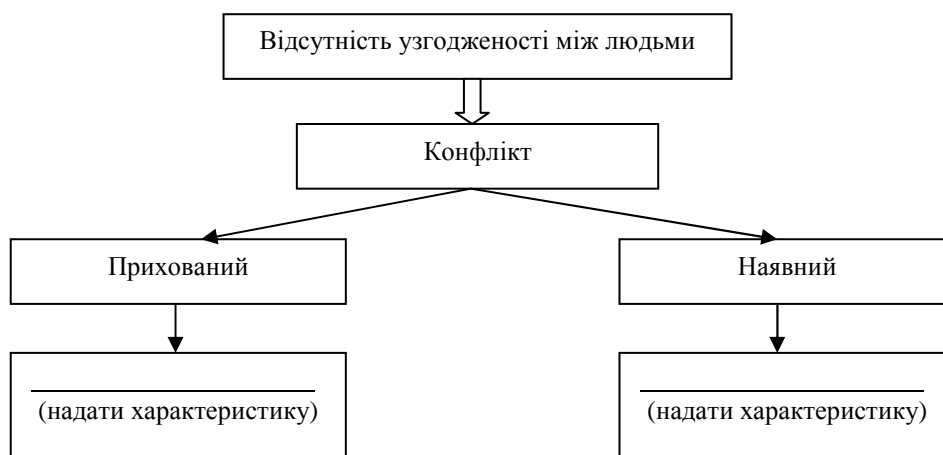
Основні методи мотивації викладачів до покращення педагогічної діяльності

№ з/п	Методи мотивації викладачів	Характеристика методів мотивації викладачів
1	Підвищення соціального статусу і професіоналізму викладачів	Проведення семінарів, лекцій, відвідування курсів для підвищення професійної підготовки і кваліфікаційного рівня викладачів
2	...(вказати метод мотивації)..	(надати характеристику)
3...	...(вказати метод мотивації)...	(надати характеристику)

#### Завдання 4.

**Розглянути сутність педагогічних конфліктів і шляхів їх подолання**

Конфлікти виникають практично у всіх сферах людського життя. Конфлікти бувають приховані і наявні. Дати характеристику цим видам конфліктів у вигляді схеми, що представлена нижче.



Конфлікт - це відсутність узгодження між двома або більше сторонами - особами, групами.

Вирізняють наступні елементи конфлікту:

1. Учасники конфлікту

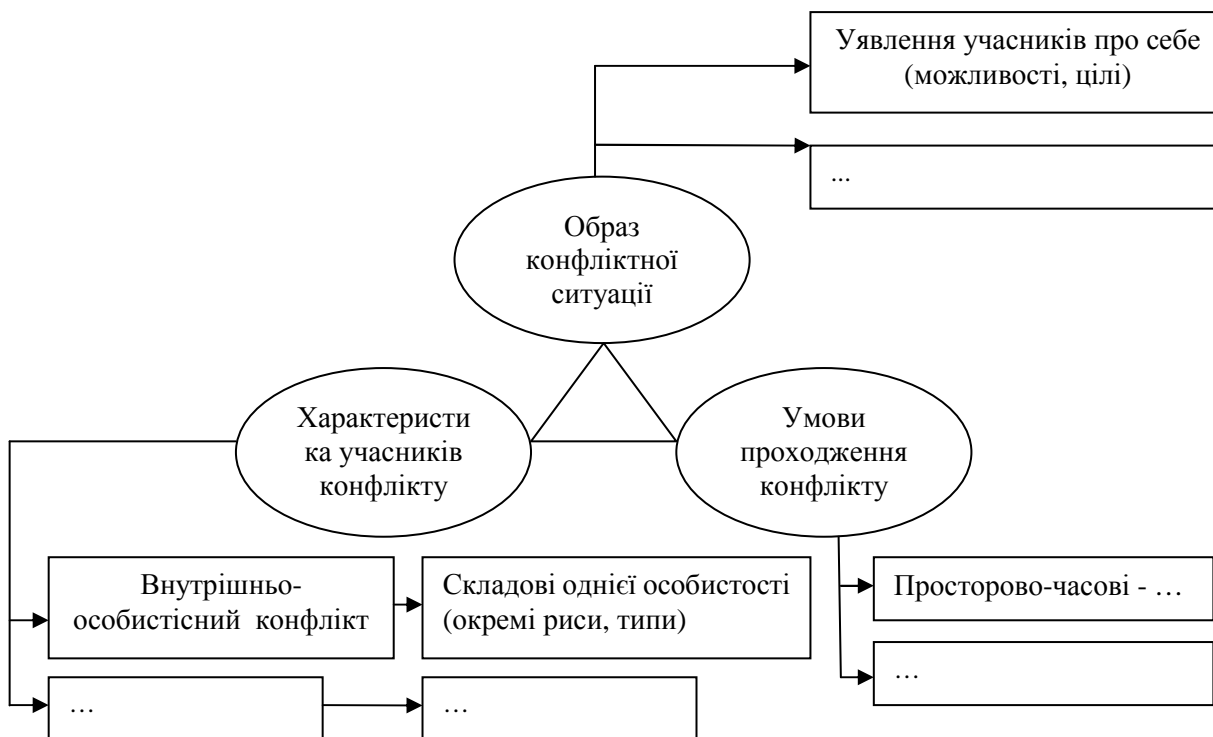
2....

3....

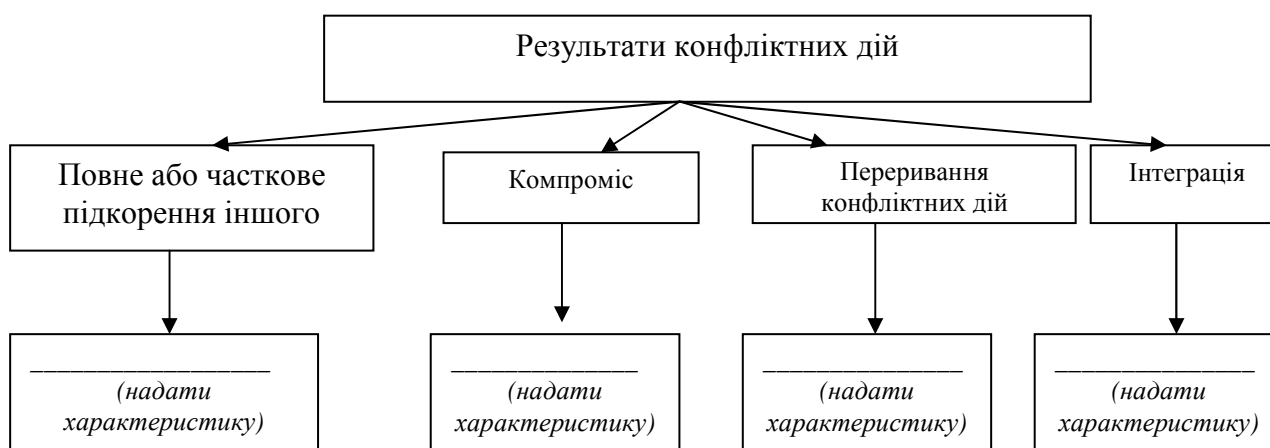
4....

5....

Доповнити наступну схему протікання конфлікту.



Дати характеристику результатам конфліктних дій за наступною схемою



Для контролю знань студентів та перевірки рівня засвоєння матеріалу практичного заняття пропонується відповіді на поточні тести.

*1. До основних напрямків державної політики щодо розвитку вищої освіти можна віднести:*

- а) підвищення рівня фінансування вищої освіти, автономії вищих навчальних закладів, соціального статусу і професіоналізму працівників освіти;
- б) інтеграція української вищої освіти до європейського освітнього простору, створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти, формування національних цінностей;
- в) інтеграція української вищої освіти до освітнього простору США, створення національної системи ліцензування, акредитації, підвищення фінансування;
- г) створення багатоступеневої вищої освіти, введення нових дипломів, розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи, створення комплексів із шкіл і вищих навчальних закладів різного рівня акредитації.

*2. Основна мета державної політики України в галузі освіти:*

- а) збільшення кількості вищих учбових закладів;
- б) покращення системи отримання вищої освіти в Україні;
- в) створення умов для розвитку особистості і творчої реалізації кожного громадянина України;
- г) створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти.

*3. Інтеграція української вищої освіти до європейського освітнього простору обумовлена:*

- а) необхідністю реформування системи освіти України, її удосконалення;
- б) інтеграція України до ЄС;
- в) участю України у Болонському процесі;
- г) надходженням інвестицій до системи освіти з боку європейських країн.

*4. Формування національних цінностей у системі вищої освіти передбачає:*

- а) вивчення української державної символіки, значення національних кольорів;
- б) поширення українських культурних здобутків у світі;
- в) розвиток національної свідомості студентів;
- г) збільшення кількості предметів по вивченню історії і культури України.

*5. Болонський процес — це...*

- а) один з напрямків державної політики щодо розвитку вищої освіти в Україні;
- б) діяльність європейських країн щодо реформування сучасної освіти;
- в) діяльність європейських країн щодо створення нової системи акредитації вищих навчальних закладів;
- г) діяльність європейських країн, яка спрямована на те, щоб зробити узгодженими системи вищої освіти цих країн.

*6. Вказати термін протягом якого країни-учасниці Болонського процесу зобов'язалися привести свої освітні системи у відповідність певному єдиному стандарту:*

- а) 1997-2008 р.; б) 1999-2010 р.; в) 2000-2010 р.; г) 1999-2009.

*7. Дата прийняття Болонської декларації:*

- а) 19.06.1999 р.; б) 19.03.1997 р.; в) 03.06.2000 р.; г) 18.12.1999 р.

8. Законодавча база діяльності вищих учбових закладів на Україні:

а) Конституція України, закони України „Про вищу освіту“, „Про освіту“, Національною доктриною розвитку освіти, указами Президента України, постановами Кабміну України;

б) Закони України „Про вищу освіту“, „Про освіту“, указами Президента України;

в) Закон „Про вищу освіту“, укази Президента України, Болонська декларація;

г) Конституція України, закон України „Про вищу освіту“, Болонська декларація, Лісабонська конвенція.

9. Основні напрямки розвитку вищої освіти в Україні після участі її у Болонському процесі:

а) індивідуальний розвиток людини, формування національних цінностей;

б) доступ до культурних надбань різних країн, їх застосування у реформуванні вищої освіти на Україні;

в) створення загальноєвропейської системи оцінки знань студентів;

г) розширення доступу до вищої освіти, якість освіти і ефективність використання фахівців з вищою освітою, інтеграційні процеси.

10. Основні напрямки у реформуванні у розширенні доступу до вищої освіти:

а) підвищення фінансування системи вищої освіти в Україні, можливість індивідуального навчання і стажування за кордоном;

б) збільшення стипендій студентам;

в) збільшення кількості бюджетних місць у вищих учбових закладах;

г) проведення всеукраїнських і міжнародних олімпіад, можливість індивідуального навчання, введення стипендії Президента для навчання за кордоном талановитої молоді, пільги при навчанні деяким категоріям студентів.

11. До основних принципів Болонського процесу відноситься:

а) створення загальноєвропейського простору вищої освіти, введення уніфікованої системи оцінки знань студентів;

б) введення двоступеневої вищої освіти, введення системи залікових одиниць (ECTS) для уніфікації кількісного обліку отриманої освіти, забезпечення співставної якості освіти завдяки введенню взаємозв'язаних методологій її перевірки;

в) постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;

г) запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки.

12. Європейська система трансферу кредитів (ECTS) базується на:

а) регулювання змісту, структури, еквівалентності навчальних програм;

б) залученні студентів до самостійного опановування навчальної програми;

в) інформації стосовно навчальних програм і здобутків студентів, визначенні навчального навантаження студентів;

г) взаємній угоді між навчальними закладами-партнерами і студентом щодо змісту індивідуальної навчальної програми.

13. *Кількість кредитів у ECTS, що становить навчальне навантаження на один семестр:*

а) 60; б) 120; в) 90; г) 30.

14. *Систему двоступеневого отримання вищої освіти можна схематично зобразити наступним чином:*

а) бакалавр —> магістр; в) магістр —> доктор; г) бакалавр —> кандидат наук.

15. *Педагогічний процес - це...*

а) спеціально організована взаємодія учасників, яка розвивається впродовж певного часу, у межах певної виховної системи і спрямована на досягнення поставленої мети;

б) спеціально організована взаємодія учасників, основною метою якої є здобуття теоретичних знань і практичних навиків у отриманні вищої освіти;

в) спеціально організована взаємодія учасників, в процесі якої формуються особистісні характеристики студента;

г) спеціально організована діяльність викладача, основною метою якої є здобуття теоретичних знань і практичних навичок у отриманні вищої освіти.

16. *Структура педагогічного процесу має вигляд:*

а) мета - методи - засоби - результат;

г) мета - принципи - зміст - методи - засоби - форми.

17. *Методи учбово-виховної роботи викладача:*

а) передача наукових знань і практичних навичок, формування особистісних характеристик студента;

б) залучення студентів до суспільно-практичної діяльності, виховання, формування у свідомості студента моральних цінностей;

в) організація самостійної роботи, передача наукових знань, пізнавальні і трудові уміння та навички, включення студентів у суспільно-практичну діяльність, виховання.

18. *Вказати основні види конфліктів:*

а) міжособистісні, внутрішньоособистісні;

б) приховані, наявні;

в) особистісні, родинні, виробничі.

19. *Можливі результати конфліктних дій:*

а) компроміс, переривання конфлікту, агресивна поведінка сторін конфлікту;

б) повне або часткове підкорення іншого, компроміс, переривання конфліктних дій, інтеграція;

в) прийняття сторони іншого учасника конфлікту, компроміс, вичерпання конфлікту, компроміс;

г) агресивна поведінка сторін конфлікту, компроміс, інтеграція.



**Практичне заняття 2.**  
**«Загальні положення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах»**

**Мета:** визначення взаємозв'язку типів навчання зі структурними елементами процесу навчання; встановлення сутності, навчально-виховного завдання різних методів навчання.

**Об'єкти вивчення:** принципи навчання, методи та види навчання, структура стандартів вищої освіти України.

**Предмет вивчення:** складання системи термінів, які використовуються в галузі педагогіки; призначення принципів навчання; характеристика виробничих функцій, завдань діяльності та змісту вмінь фахівців.

**Самостійна робота:** для ефективного проведення практичного заняття необхідна самостійна підготовка студентів за наступними питаннями:

1. Опрацювати теоретичний матеріал за рекомендованою літературою [1-3].

2. Використовуючи набуті теоретичні знання стисло законспектувати основні визначення та характеристики наступного:

- предмет і об'єкт дидактики вищої школи;
- принципи навчання;
- типи навчання;
- методи навчання.

3. Ознайомитися з характеристикою галузевих компонентів державних стандартів вищої освіти в Україні: Освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) та Освітньо-професійною програмою (ОПП).

**Література:** [1] - с. 134-149; [2] - с.29-47.

1. Ягугіов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. - К.: Либідь, 2003. - 560с.

2. Психология и педагогика: Учебное пособие/ Николаенко В.М., Залесов Г.М., Андрюшина Т.В. и др.; Отв. ред. канд. филос. Наук, доцент В.М. Николаенко. М.: ИНФРА - М; Новосибирск: НГАЗ и У, 2000. - 175с.

**Контроль знань студентів та перевірка рівня підготовки до практичного заняття:** для контролю знань студентів та перевірки рівня підготовки до практичного заняття пропонується відповісти на наступні тестові запитання та виконати завдання.

1. Яке з наведених понять не входить до базових понять дидактики?

- а) викладання;
- б) навчання;
- в) освіта;
- г) учбовий матеріал.

2. Вихідні положення, які визначаються цілями та завданнями навчання і визначають форми і методи навчання, це:

- а) дидактика;
- б) принципи навчання;

- в) знання;
- г) виховання.

3. Який принцип навчання реалізується через дозування навчального матеріалу для учнів із врахуванням їх загального розвитку?

- а) оптимізація навчально-виховного процесу;
- б) принцип нетрадиційної системи навчання;
- в) принцип зв'язку навчання із життям;
- г) диференціація навчального процесу

4. Який метод навчання ґрунтується на сполученні усної та письмової промови?

- а) бесіда;
- б) лекція;
- в) читання вголос;
- г) реферативний метод.

5. Який метод полягає у поясненні прийомів роботи з одночасним їх показом?

- а) спостереження;
- б) ланковий показ;
- в) інструктування;
- г) фронтальна демонстрація.

### **Завдання 1.**

#### **Скласти системи термінів та їх характеристик**

Встановити терміни, які використовуються в галузі педагогіки та надати їм визначення. Форма виконання завдання - у вигляді таблиці.

Таблиця

Назва терміну	Галузь наукового знання, яка вивчає та досліджує проблеми освіти та навчання
Дидактика	(надати визначення).....
Принципи навчання	(надати визначення).....
Методи навчання	(надати визначення).....
Типи навчання	(надати визначення).....
Викладання	(надати визначення).....
Освіта	(надати визначення).....

### **Завдання 2.**

#### **Визначити основні принципи навчання.**

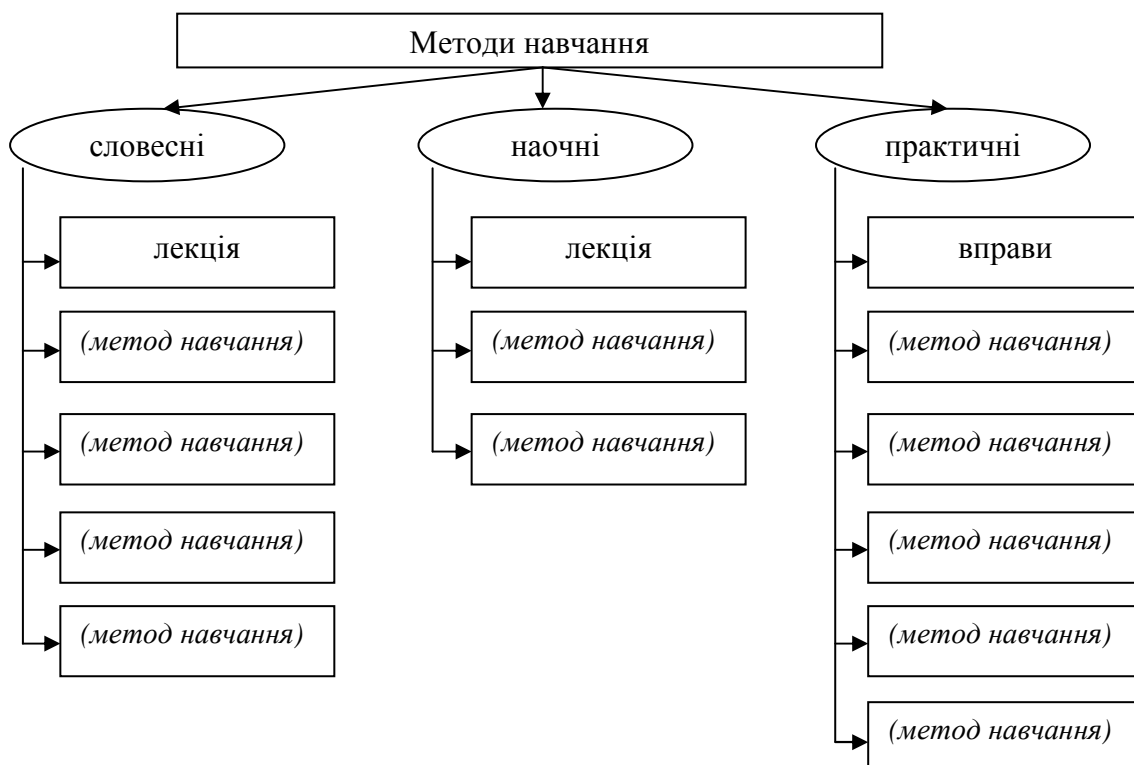
Для виконання завдання заповніть таблицю, яка наведена нижче, з огляду на наведений приклад заповнення.

Назва принципу	Призначення принципу
1. Принцип систематичності і послідовності навчання	Надає системний характер учбовій діяльності, теоретичним знанням та практичним вмінням того, хто навчається
2. Принцип науковості	(вказіть призначення принципу)
3. Принцип доступності навчання	(вказіть призначення принципу)
4. Принцип зв'язку навчання з життям	(вказіть призначення принципу)
5. (вказіть назву принципу)	(вказіть призначення принципу)
6. (вказіть назву принципу)	(вказіть призначення принципу)
7. (вказіть назву принципу)	(вказіть призначення принципу)
8. (вказіть назву принципу)	(вказіть призначення принципу)
9. (вказіть назву принципу)	(вказіть призначення принципу)

### Завдання 3. Вивчити методи навчання

Складіть класифікацію методів навчання шляхом заповнення наведеної нижче схеми. Зверніть увагу, що кількість вказаних порожніх частин схеми відповідає необхідній кількості методів навчання, які необхідно зазначити

(метод навчання)



#### **Завдання 4.** **Опрацювання типів навчання**

На основі набутих теоретичних даних охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання при використанні різних типів навчання. Виконуйте завдання шляхом заповнення таблиці, форма якої наведена нижче, за зразком.

Таблиця

Структурні елементи процесу навчання	Типи навчання		
	Інформаційно-повідомляючий	Пояснювально-ілюстративний	Проблемно-дослідницький
Повідомлення знань	Інформаційне повідомлення	У вигляді пояснення, доведення	У вигляді проблемного викладу
Засвоєння знань	Заучування без свідомого розуміння	Заучування, якому передуює усвідомлення, розуміння	Засвоєння, в основу якого покладене творче мислення
Відтворення засвоєного	(охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання)	(охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання)	(охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання)
Застосування на практиці	(охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання)	(охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання)	(охарактеризуйте структурні елементи процесу навчання)

#### **Завдання 5.**

**Вивчити структуру стандартів вищої освіти України: освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми (ОПП).**

Використовуючи стандарти вищої освіти, зокрема ОКХ, різних рівнів професійної підготовки (бакалавр, спеціаліст або магістр) записати у вигляді таблиці окремі основні виробничі функції, типові завдання діяльності та уміння, якими повинні володіти випускники ВУЗу (на прикладі ХДУХТ).

Вибір функції, завдані і умінь визначає викладач.

Виробнича функція	Типове завдання діяльності	Зміст уміння
Технологічна	Забезпечення товарами підприємства	Використовуючи комерційну інформацію про кон'юнктуру внутрішнього та зовнішнього ринку, вміти:
	торгівлі	1. На підставі інформації бізнес-карт, прайс-листів та інших вивчити внутрішній та зовнішній ринок товарів та послуг.

		2. Визначити товарні ринки, їх структуру, особливості і тенденції; обирати ринки
		3. Проводити вивчення чинників формування потреб споживачів та їх поведінки в окремих сегментах ринку
		4. На підставі методів оперативного обліку продажу товарів, джерел та видів інформації про попит вивчати попит, розраховувати потреби в товарах
		5. Складати угоди на поставку товарів в асортиментному розтині і з урахуванням строків завезення
		6. Оцінювати товарні запаси бази, складу, магазину та їх оптимізацію

Для контролю знань студентів та перевірки рівня засвоєння матеріалу практичного заняття пропонується відповісти на поточні тематичні тести.

1. *Оволодіння тими, хто навчається, науковими знаннями, практичними вміннями та навичками, розвиток їх розумово-пізнавальних можливостей та загальної культури це:*

а) викладання; б) навчання; в) освіта.

2. *Під уміннями розуміють:*

а) конкретні взаємопов'язані факти;

б) практичні дії;

в) автоматизовані дії.

3. *Який принцип навчання виражає особисте ставлення вчителя до учня, при якому задатки та здібності учня можуть розвиватися, а можуть і гальмуватися?*

а) принцип зв'язку навчання з життям;

б) принцип нетрадиційності системи навчання;

в) принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей у навчанні.

4. *Який принцип навчання виражає ставлення вчителя до реальної дійсності, яка випереджує часом розвиток теоретичних положень?*

а) принцип не традиційності систем навчання;

б) принцип зв'язку навчання з життям;

в) диференціація навчального процесу;

г) принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей у навчанні.

5. *Який з нижче наведених принципів не є традиційним принципом навчання:*

а) принцип зв'язку навчання з життям;

б) принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей у навчанні;

- в) принцип виховання здорової людини;
- г) принцип систематичності та послідовності використання навчального матеріалу.

6. Який з нижче наведених принципів навчання являє собою традиційний?

- а) принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей у навчанні;
- б) принцип демократизації навчання;
- в) принцип не традиційності систем навчання;
- г) принцип оптимізація навчально-виховного процесу.

7. Який метод навчання застосовує викладач на занятті для ознайомлення студентів із зовнішніми візуальними властивостями предмета (або явища)?

- а) одержання звука;
- б) показ предмета або його зображення;
- в) пред'явлення предмета для проби на смак;
- г) пред'явлення предмета для дотикової проби.

8. Яким методом навчання викладач викладає словесну характеристику якогось предмета, явища, процесу?

- а) розповідь;
- б) пояснення;
- в) лекція;
- г) усний опис.

9. Який метод навчання реалізується у вигляді оповідального розкриття нових знань про предмети та явища, об'єктивних внутрішніх зв'язків і відношеннях між ними, про методи випробування наукових знань?

- а) бесіда;
- б) розповідь;
- в) пояснення;
- г) лекція.

10. Який метод навчання застосовується при повідомленні важкого до 'ясування матеріалу, коли потрібна доказовість викладу? з

- а) бесіда;
- б) розповідь;
- в) пояснення;
- г) лекція.

11. Який метод навчання являє собою найбільш суворий монологічний метод викладу навчального матеріалу?

- а) бесіда;
- б) розповідь;
- в) пояснення;
- г) лекція.

12. Який метод навчання являє собою діалогічний метод розгляду питань навчальної програми, у якому виклад навчального матеріалу викладачем сполучається з відповідями, висловленнями та репліками студентів?

- а) розповідь; б) бесіда; в) лекція; г) усний опис.

13. Який метод навчання застосовується зазвичай при недостатності кількості наочного матеріалу, коли неможливо дати його на кожний стіл?

- а) фронтальне демонстрування;
- б) ланковий показ;
- в) конвеєрне демонстрування;
- г) спостереження.

*14. Який метод навчання полягає у тому, предмет (або його зображення) передається послідовно від одного студента до іншого?*

- а) фронтальне демонстрування;
- б) ланковий показ;
- в) конвеєрне демонстрування;
- г) спостереження.

*15. За умов якого типу навчання відбувається повідомлення знань відбувається шляхом пояснення, доведення?*

- а) інформаційно-повідомляючий;
- б) пояснювально-ілюстративний;
- в) проблемно-дослідницький;

*16. За умов якого типу навчання відбувається засвоєння знань шляхом заучування, якому передуює усвідомлення, розуміння?*

- а) інформаційно-повідомляючий;
- б) пояснювально-ілюстративний;
- в) проблемно-дослідницький;

*17. За умов якого типу навчання відтворення засвоєного відбувається своїми словами?*

- а) інформаційно-повідомляючий;
- б) пояснювально-ілюстративний;
- в) проблемно-дослідницький;

*18. За умов якого типу навчання не відбувається застосування набутих знань на практиці?*

- а) інформаційно-повідомляючий;
- б) пояснювально-ілюстративний;
- в) проблемно-дослідницький;

*19. У якому державному нормативному документі узагальнюється зміст освіти, визначаються місце майбутнього фахівця у структурі господарства держави і вимоги до його компетентності?*

- а) освітньо-професійна програма;
- б) освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- в) навчально-методичний комплекс спеціальностей.

*20. У якому державному нормативному документі визначається нормативний зміст навчання, встановлюються вимоги до змісту, обсягу і рівня освіти та професійної підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня певної спеціальності?*

- а) освітньо-професійна програма;
- б) освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- в) навчально-методичний комплекс спеціальностей.

### **Практичне заняття 3.** **«Актуальні проблеми інноваційних технологій навчання»**

**Мета заняття:** вивчити основні активні методи навчання, що мають особливу цінність для спеціальностей університетського рівня; засвоїти нові підходи набуття знань методами активізації процесу навчання з метою задоволення студентом своєї пізнавальної потреби.

**Об'єкти вивчення:** принципи активізації навчального процесу; форми лекцій; структура ділової гри; активні форми практичних занять.

**Предмет вивчення:** визначення основних принципів активізації навчального процесу; нові педагогічні технології в контексті сучасних концепцій змісту освіти.

**Самостійна робота:** для ефективного проведення практичного заняття необхідна самостійна підготовка студентів за наступними питаннями:

1. Назвіть активні методи навчання: неімітаційні та імітаційні. Дайте характеристику цих методів[2,4,5];
2. Розкрийте поняття ділової гри, її мету і завдання. Яка загальна технологічна карта (сценарій) покладена в основу гри [3,4];
3. Яке значення візуального супроводження, як способу активізації процесу сприйняття? Назвіть види візуальних засобів[5].

**Література:** [2] - с.123-135; [3] - с. 57-59; [4] - с. 27-39; [5] - с. 229-335.

1. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. Под общ. ред. Харламова - Ростов н Д: Феникс, 2002. - 545с.
2. Подласнй И.П. Педагогика. Новый курс. - М.: Педагогика, 2009. - 319с.
3. Педагогика: педагогические теории, системы технологии / И. Б Котова, Е.М. Шиянов и др. Под ред. С.А Смирнова - М: Просвещение, 2000 – 152 с.
4. Инженер XXI століття: особистість і професіонал в світі гуманізації вищої технічної освіти. За ред. М.Є. Добрускіна: Монографія, - Х.: „Рубікон“, 2001.-152 с.
5. Нові педагогічні технології в контексті сучасних концепцій змісту освіти /Під ред. О.И. Політун/. - Луганськ: ЛДП, 2008. – 337с.

**Контроль знань студентів та перевірка рівня підготовки до практичного заняття:** для контролю знань студентів та перевірки рівня підготовки до практичного заняття пропонується, відповісти на наступні тестові запитання та виконати завдання.

*1. Що відноситься до форми активного семінару?*

- а) „Бій між командами“;
- б) ділова гра;
- в) рольова гра;
- г) дистанційне навчання.



2. Метою методів активного навчання є:

- а) активізація сприймання матеріалу у навчальному процесі;
- б) оволодіння методами моделювання ситуацій;
- в) виховання системного мислення;
- г) всі відповіді вірні.

3. Методом навчання при складанні висновків про властивості предмета (матеріалу, продукту, речовини) на підставі його лабораторного дослідження є:

- а) рефератний метод;
- б) розповідь викладача;
- в) навчальний експеримент;
- г) читання.

4. Запорукою ефективності лекції вважають:

- а) актуальність;
- б) ідейність;
- в) естетичний вплив;
- г) всі відповіді вірні.

5. Якій лекції надається перевага викладення тем з чітко вираженим практичним напрямком?

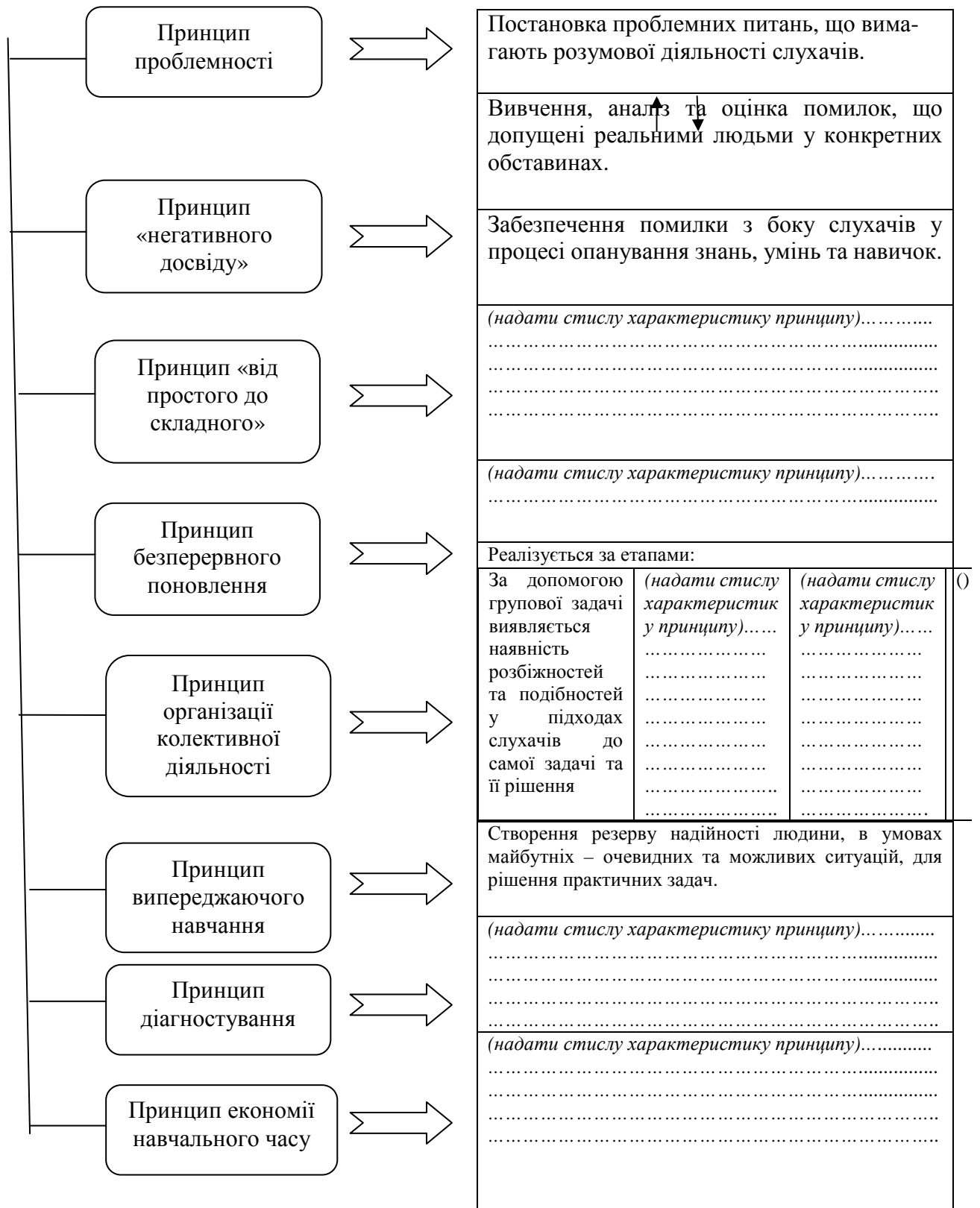
- а) лекція - консультація;
- б) лекція з застосуванням техніки оберненого зв'язку;
- в) лекція - бесіда;
- г) лекція з постановкою проблемного питання.

### **Завдання 1.**

#### **Вивчити принципи активізації навчального процесу**

Основні цілі методів різних форм активного навчання полягають в наступному: активізація сприймання матеріалу у навчальному процесі; відтворення реальних професійних ситуацій та фрагментів майбутньої професійної діяльності; виховання системного мислення, що містить комплексне поняття ситуації, що склалась; прищеплення навиків творчого аналізу фактичного матеріалу; оволодіння методами моделювання ситуацій, наслідків прийняття рішень, виконання дій; прищеплення навиків самостійного (колективного) пророблення рішень проблемних питань.

Використовуючи літературну інформацію [ 1, 2, 4], закінchte заповнення схеми основних принципів активізації навчального процесу.



## Завдання 2.

### Простежити основні принципи активізації навчального процесу

У систему активізації навчального процесу покладено 8 принципів. Пропонуємо вам зв'язати назву принципів з його визначенням за допомогою стрілочок, а також заповнити порожні коло.



### Завдання 3.

#### Вивчити активні форми лекцій, що існують в активній системі навчання

Ефективність лекції можлива тільки за умов її актуальності, ідейності, змістовності, новизни матеріалу, популярності викладання, культури мовлення, активізації розумової діяльності слухачів, залучення слухачів у процес продуктивного засвоєння знань, естетичного впливу.



Активні форми лекцій найбільш доцільні у випадках, виникнення потреби у забезпеченні глибинного засвоєння знань за головними питаннями тем, які важкозасвоюються; використання матеріалу з великою кількістю внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків; необхідності висвітлення дискусійних питань та проблем, не до кінця вирішених у науці; потреби

посилення професійної спрямованості викладаємого матеріалу, пов'язання його з психологією особистості; виникнення необхідності у повідомленні відомостей про нові наукові дослідження та їх узагальнення.

Дидактичні можливості активних форм лекцій полягають в наступному: помітно активізують самостійну пізнавальну діяльність слухача; дають можливість викладачу оперативно вести своєрідний експрес-аналіз погляду слухачів і тим самим встановлювати рівень засвоєння вивчаємого матеріалу; підвищують зацікавленість та увагу студентів, знімає стомлення; у найбільшому ступені відповідають задачам педагогічної взаємодії викладача і слухача; дозволяють за одиницю часу проробити значно більше питань, ніж при традиційних методах викладання.

У активній системі навчання розрізняють кілька форм лекцій. Для виконання завдання необхідно продовжити заповнення таблиці, в якій в лівій колонці зазначте вид лекції, а в другій - стислу її характеристику. Кількість порожніх стовпчиків відповідає кількості лекцій, що необхідно зазначити.

Таблиця

Лекція — бесіда	Офіційна, суха, не викликає емоцій у слухачів. Лектор ділиться своїм відношенням до питання, яке розглядається
Лекція - програмована ситуація	Вимагає застосування спеціальних автоматизованих класів та попередньо розроблених зв'язків.
Лекція з постановкою проблемних питань	...(характеристика зазначеної форми лекції)...
Лекція - консультація	...(характеристика зазначеної форми лекції)...
...(надати форму лекції)...	...(характеристика зазначеної форми лекції)...
...(надати форму лекції)...	...(характеристика зазначеної форми лекції)...
...(надати форму лекції)...	...(характеристика зазначеної форми лекції)...

#### **Завдання 4.**

#### **Вивчити форми активізації практичних занять.**

Загальні принципи, характерні для всіх форм активного заняття полягають в наступному: готовність викладача вислухати любую точку зору студента; постійна готовність обговорити у групі любую проблему, відповісти по можливості на любое питання; якщо у групі іде дискусія, необхідно ненав'язливо, але твердо керувати нею, а по закінченню обов'язково зробити деяке узагальнення та виказати свою точку зору; різні форми занять треба чередувати одну з одною; вибір тієї чи іншої форми заняття залежить від конкретних умов: час, рівень групи, теми, особисті якості викладача та інше.

Використовуючи літературну інформацію[1, 2, 4], закінchte заповнення схеми активних форм активного заняття.

Форми активного практичного заняття  
(семінару, лабораторної роботи)

Постанова ряду проблемних питань та організація їх обговорення

Ігрові імітації

...(перелічите форми активного практичного заняття)...

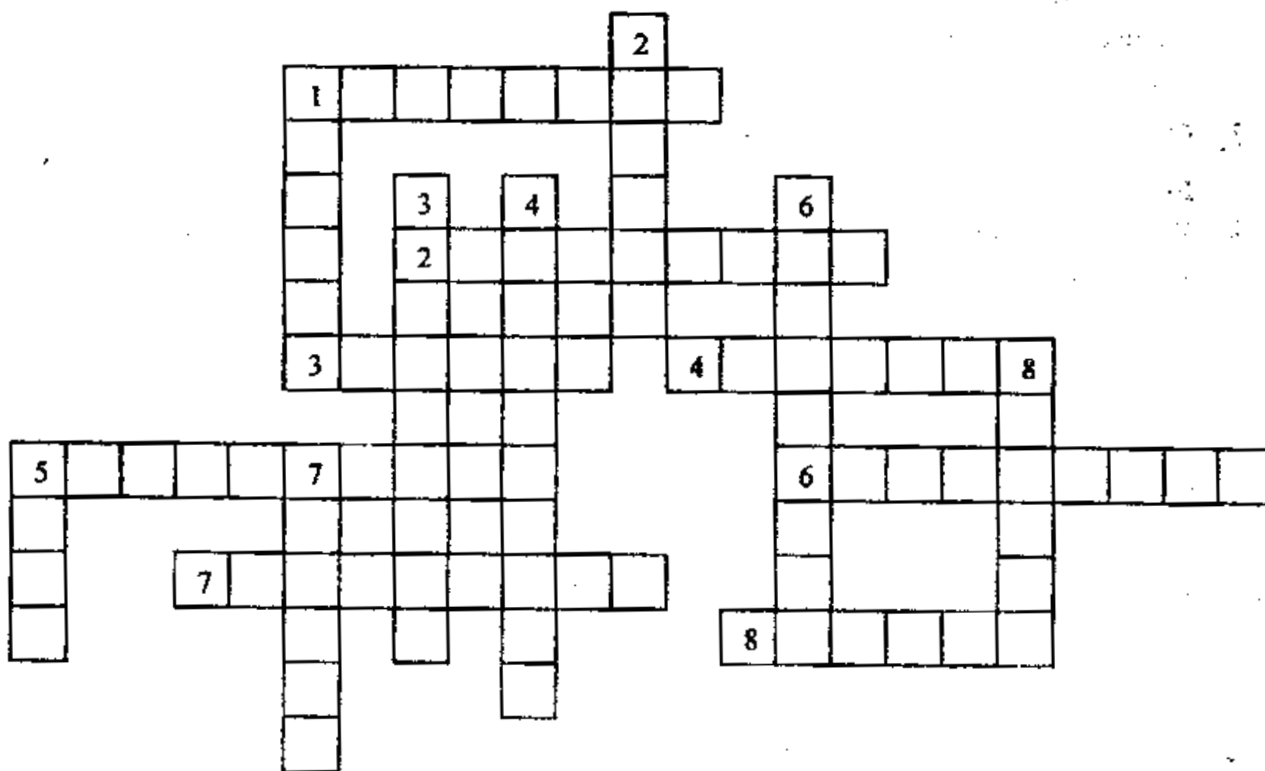
...(перелічите форми активного практичного заняття)...

...(перелічите форми активного практичного заняття)...

### Завдання 5.

**Продемонструвати знання, використовуючи інноваційні технології.**

Спробуйте заповнити кросворд, але майте на увазі що деякі слова - ключі можуть бути у вигляді прикметників.



#### По горизонталі:

1. Публічне сперечання з метою добитися істини шляхом зіставлення різних поглядів.

2. Нова сучасна розробка фахівців, в тому числі і в галузі отримання освіти.
3. Вид розмови, під час якої обидва співрозмовника висловлюють почергово свою точку зору в оповідальній формі.
4. Учень, що навчається у вищому навчальному закладі.
5. У традиційній системі навчання один з видів опитування, який передбачає повні знання за попередньо - начитаним матеріалом у опитуваного.
6. Службовець, що доставляє „доповіді населення" за адресою.
7. Передчасний звіт" Знань у традиційній системі навчання шляхом виставлення оцінок за усіма предметами.
8. Форма набуття знань, при якій застосовується робота слухових органів.

### По вертикалі

1. Якість, яка необхідна в роботі викладачів, для того щоб якнайкраще донести знання до аудиторії; слухачам - якнайшвидше отримати необхідні уміння та навички.
2. У системі активного навчання - гра , що використовується для рішення комплексних задач розвитку творчих здібностей, дає можливість вивчити навчальний матеріал з різних позицій.
3. Один з власних стимулів, що понукає людину засвоювати навчальний матеріал.
4. Основа знань, яка надається у будь - якій формі навчання (самостійна, аудиторна, практична, інше).
5. Метод активного навчання, якому притаманна наявність проблемної ситуації, в умовах якої здійснюється пошук рішення.
6. Супроводження як спосіб активізації процесу сприйняття навчального матеріалу, при якому застосована робота органи зору.
7. Прилад викладача, за допомогою якого він здатен наочно намалювати на дошці необхідні елементи доповіді.
8. Загальні правила та принципи, що викладає лектор, не пов'язані з практикою.

### **Завдання 6.**

#### **Засвоїти структуру активного методу навчання - ділової гри.**

Ділова гра - одна з нетрадиційних та цікавих форм активного навчання. Її проведення можна умовно поділити на 3 етапи:

- етап підготування;
- етап проведення;
- етап аналізу і оцінки результатів.

Пропонуємо вам за допомогою таблиці віднести до того чи іншого етапу ділової гри нижчеописані дії гравців, шляхом виставлення № дії напроти вибраного етапу гри.

Етап підготування						
Етап проведення	1					
Етап аналізу, оцінки результатів						

*Можливі дії гравців:*

1. Обговорення членами мікрогруп виробничої ситуації, пропозиції варіантів її рішення!
2. Повідомлення керівника гри про склад мікрогруп.
3. Перевірка адміністратором гри підготовленості учасників, щодо виконання імітаційних функцій.
4. Консультування мікрогруп фахівцями.
5. Захист мікрогрупами своїх рішень та висновків.
6. Повідомлення адміністратором гри про підсумкові оцінки діяльності мікрогруп.
7. Повідомлення керівником мікрогрупи про прийняття рішення і вжиті заходи.
8. Загальні висновки експертної комісії ступінь підготовленості учасників ділової гри до практичної діяльності.
9. Розробка викладачем сценарію ведення гри.
10. Фронтальна перевірка адміністратором рівня теоретичної підготовки студентів з теми ділової гри.
11. Участь учасників у обговоренні підсумків ділової гри, висловленнями ними зауважень і пропозицій щодо її вдосконалення та визначення переможців гри.
12. Оформлення претензій між виконавцями мікрогруп.
13. Оформлення відповіді на претензію виконавцями мікрогруп.
14. Аналіз дій мікрогруп на всіх етапах ділової гри.
15. Нарада. Розгляд результатів рішення та оформлення документів усіма виконавцями і експертною комісією.
16. Обладнання робочих місць, підбір НТД, додаткової літератури, бланків ділової документації.
17. Орієнтація учасників та експертів, визначення режиму праці.
18. Перевага учасників гри тому чи іншому способу вирішення поставленої проблеми.

### **Завдання 7.**

#### **Порівняти форми традиційного і активного навчання.**

Дайте характеристику формам набуття знань, що наведені у таблиці, назвіть переваги й недоліки. Для виконання цього завдання необхідно продовжити заповнення таблиці як показано на прикладі самостійної роботи.



Форми навчання	Характеристика	Переваги	Недоліки
Самостійна робота	Робота, що виконується без безпосередньої участі викладача, але за його завданням, у спеціально наданий для цього час.	Можливість використовувати додаткову літературу, не обмеження навчального часу	Відсутність допомоги з боку викладача, неможливість обміркування того чи іншого питання
Семінарські заняття	...(надати характеристику)....	...(надати перевагу)....	...(вказати недоліки)....
Тематичні дискусії	...(надати характеристику)....	...(надати перевагу)....	...(вказати недоліки)....
Лекція	...(надати характеристику)....	...(надати перевагу)....	...(вказати недоліки)....
Ділові ігри	...(накази характеристику)....	...(надати перевагу)....	...(вказати недоліки)....
Ситуаційні задачі	...(надати характеристику)....	...(надати перевагу)....	...(вказати недоліки)....
Навчальні відеофільми	...(надати характеристику)....	...(надати перевагу)....	...(вказати недоліки)....

З метою перевірки ступеню засвоєння вище наданого матеріалу необхідно відповісти на тести, які надаються нижче.

*1. Принцип активізації навчального процесу шляхом постановки проблемних питань:*

- 1- принцип безперервного поновлення;
- 2- принцип проблемності;
- 3- принцип діагностування;
- 4- принцип „від простого до складного“.

*2. Принцип активізації навчального процесу шляхом забезпечення помилки з боку слухачів у процесі засвоювання знань:*

- 1- принцип „негативного досвіду“;
- 2- принцип проблемності;
- 3- принцип діагностування;
- 4- принцип випереджаючого навчання.

*3. Принцип активізації навчального процесу шляхом підвищення складності як навчального матеріалу, так і методів його вивчення:*

- 1- принцип випереджаючого навчання;
- 2- принцип „від простого до складного“;
- 3- принцип проблемності;

4- принцип діагностування.

*4. Принцип активізації навчального процесу шляхом постійного поновлення викладачем будови занять новими елементами:*

- 1- принцип випереджаючого навчання;
- 2- принцип „від простого до складного“;
- 3- принцип діагностування;
- 4- принцип безперервного поновлення.

*5. Принцип активізації навчального процесу шляхом формування у слухачів потреби в сумісній діяльності:*

- 1- принцип економії навчального часу;
- 2- принцип організації колективної діяльності;
- 3- принцип випереджаючого навчання;
- 4- принцип діагностування.

*6. Принцип активізації навчального процесу шляхом створення резерву надійності людини, в умовах майбутніх-очевидних та можливих ситуацій:*

- 1- принцип діагностування;
- 2- принцип безперервного поновлення;
- 3- принцип випереджаючого навчання;
- 4- принцип організації колективної діяльності.

*7. Принцип активізації навчального процесу шляхом оцінки наслідків навчання:*

- 1- принцип діагностування;
- 2- принцип проблемності;
- 3- принцип „негативного досвіду“;
- 4- принцип економії навчального часу.

*8. Принцип активізації навчального процесу шляхом скорочення витрат часу на досягнення поставленої мети:*

- 1- принцип діагностування;
- 2- принцип випереджаючого навчання;
- 3- принцип економії навчального часу;
- 4- принцип „від простого до складного“.

*9. До активних форм лекцій не належить:*

- 1- лекція - конспектування;
- 2- лекція - бесіда;
- 3- лекція з постановкою проблемних ситуацій;
- 4- лекція - консультація.

*10. Лекція, яка має характер глибинного аналізу проблеми, роздумів, щодо її вирішення:*

- 1- лекція - бесіда;
- 2- лекція - консультація;
- 3- лекція - програмована ситуація;
- 4- лекція - дискусія.

*11. Лекція, яка має характер прилюдного сперечання шляхом зіставлення різних поглядів з метою досягти істини:*

- 1- лекція - консультація;
- 2- лекція - виступ;
- 3- лекція - дискусія;
- 4- лекція - діалог.

*12. До активних форм лекції не належить:*

- 1- лекція - діалог;
- 2- лекція - виступ; ;
- 3- лекція - консультація;
- 4- лекція - бесіда.

*13. Лекція, що може проводитись у формі відповіді на питання слухачів:*

- 1- лекція з застосуванням техніки зворотного зв'язку;
- 2- лекція - діалог;
- 3- лекція з постановкою проблемних ситуацій;
- 4- лекція - консультація.

*14. Лекція, коли викладач не нав'язує слухачам готові висновки та рішення, а викладає матеріал, формулює та ставить питання до слухачів таким чином, щоб виникли певні труднощі:*

- 1- лекція з застосуванням техніки зворотного зв'язку;
- 2- лекція - діалог;
- 3- лекція з постановкою проблемних ситуацій;
- 4- лекція - дискусія.

*15. Лекція, при якій на початку та на при кінці викладення кожного логічного розділу пропонується автоматизований контроль знань:*

- 1- лекція з застосуванням техніки зворотного зв'язку;
- 2- лекція з постановкою проблемних ситуацій;
- 3- лекція - дискусія;
- 4- лекція - бесіда.

*16. Лекція, коли загострюється увага на спірних питаннях науки, коли один з викладачів не погоджується з поглядом іншого і твердо відстоює свою точку зору:*

- 1- лекція - бесіда;
- 2- лекція - діалог;
- 3- лекція - бесіда;
- 4- лекція - консультація.

*17. Форма активного семінару, суть якого полягає у тому, що студенти ставляться викладачем у конкретну дійову ситуацію:*

- 1- „бій“;
- 2- постановка проблемних питань;
- 3- метод опанування;
- 4- ігрові імітації.

18. Форма активного семінару, коли студенти поділяються на дві команди та виконують завдання, а журі оцінює при цьому результати:

- 1-метод опанування;
- 2-ігрові імітації;
- 3-„бій“;
- 4-постановка проблемних питань.

19. Форма активного семінару, коли студенти роблять рецензію на прослухану доповідь:

- 1- метод опанування;
- 2-прес-конференція;
- 3-„бій“;
- 4-ігрові імітації.

20. Форма активного семінару, коли надаються відповіді на топання студентів:

- 1- постановка проблемних питань;
- 2-прес-конференція;
- 3-метод опанування;
- 4-ігрові імітації.

#### **Практичне заняття 4.**

##### **«Діагностика знань і критерії якості навчання»**

**Мета заняття:** ознайомитися з функціями, видами та формами контролю знань студентів, а також з дидактичними принципами контролю знань; вивчити принципи організації самостійної роботи; навчитись свідомо досягати у самостійній роботі поставленої мети.

**Об'єкти вивчення:** функції контролю знань; дидактичні принципи контролю; види та форми контролю знань студентів; компоненти інтенсивного контролю; види самостійної роботи студентів.

**Предмет вивчення:** визначення основних дидактичних принципів контролю навчального процесу; нові педагогічні технології в контексті сучасних концепцій змісту освіти; діагностика знань і критерії якості навчання; організація самостійної роботи.

**Самостійна робота:** для якісного та ефективного проведення практичного заняття необхідно ретельно ознайомитися з наданою нижче літературою на цю тему. За допомогою цієї літератури самостійно підготовуватися до заняття, відповівши на задані питання до заняття.

1. Вивчити основні функції контролю знань студентів [1,2].
2. Засвоїти, які існують дидактичні принципи контролю знань [3; 5;].
3. Опанувати види та форми контролю знань студентів [2].
4. Ретельно ознайомитися з стандартизованим контролем знань [4, 5].

5. Ознайомитися з новими методами стимулюючого контролю за якістю навчання[2,4].

6. При ознайомленні з матеріалом, особливу увагу звернути на модульно-рейтингову систему контролю [3 ].

7. Дослідити види та форми самостійної роботи [5].

8. Мати уявлення про способи активації самостійної роботи [3].

9. Вивчити принципи рейтингової системи організації навчального процесу  
**Література:** [1] - с.153-155; [2] - с. 127-139; [3] - с. 29-35; [4] - с. 85-99; [5] - с. 17-21.

1. Нові педагогічні технології в контексті сучасних концепцій змісту освіти /Під ред. О.І. Политун/. - Луганськ: ЛДПІ, 2008. - 337с.

2. Чошаков М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения, методическое пособие./ М. А. Чошаков - М.: Нар. образование, 2006. - 339с.

3. Нохрина Н.Н. Тестовий контроль при обучении спевдисциплинами в учреждениях начального професіонального образования: Монография. - Челябинск: Порск, 2000. - 129 с.

4. Падалка О.С., Несімчук А.М., Шпак О.Г.: Педагогічні технології. Навчальний посібник для ВУЗів. — К.: Укр. енцикл. ім. М.П.Бажана, 2005. - 253с.

5. Кобилянський І.І. Про методи навчання та проблемне викладання. — Одеса: Знання, 2003. — 42с.

**Контроль знань студентів та перевірка рівня підготовки до практичного заняття:** для контролю знань студентів та перевірки рівня підготовки до практичного заняття пропонується відповісти на наступні тестові запитання та виконати завдання.

*1. Функція, яка звертає на моральний стан студента при перевірці його знань:*

- а) виховна;
- б) контрольна - перевіркова;
- в) навчальна;
- г) контрольна.

*2. Функція, яка передбачає розвиток особистості студента, формування пізнавальних здібностей:*

- а) навчальна, розвиваюча;
- б) контрольна;
- в) розвиваюча;
- г) контрольна-виховна,

*3. Вкажіть кількість основних форм контролю знань студентів:*

- а) 7;            б) 10;            в) 3;            г) 6.

*4. Колоквіум є одним із:*

- а) підсумків контролю;
- б) форм контролю;
- в) видів контролю;
- г) засобів методичного забезпечення контролю.

5. Вид тесту, при якому студенту пропонують самі відповіді, потім їх обґрунтування:

- а) парне питання;
- б) вибір відповідей;
- в) послідовне надання відповідей;
- г) ранжування.

6. Контроль знань на лекції:

- а) застосування тестів;
- б) курсові роботи;
- в) перевірка домашнього завдання;
- г) виробнича практика;

7. Якщо перемножити „швидкість читання“ на „коефіцієнт розуміння“, то одержують:

- а) „коефіцієнт ефективності читання“
- б) „коефіцієнт швидкості“;
- в) розуміння тексту;
- г) „ефективність сприйняття“.

8. Оцінка діяльності будь-якої особи у балах та їх ранжування за набраною сумою:

- 1) Рейтинг;
- 2) Бальна оцінка;
- 3) Рівень успішності;
- 4) Модульне навчання;

9. Назвіть основні типи рейтингової системи за кордоном:

- 1) Усі результати на етапах поточного, рубіжного і підсумкового контролю знань оцінюються в балах і сумуються від етапу до етапу, формуючи рейтинг студента;
- 2) Для обчислення рейтингу використовується система щотижневих заліків. Результати заліків сумуються у рейтинг;
- 3) Застосовується система залікових годин і індекс успішності;
- 4) Усі відповіді вірні.

10. Переваги модульно-рейтингової системи:

- 1) Регулювання роботи студента на протязі семестру;
- 2) Систематичний контроль;
- 3) Ефективний контроль самостійної роботи студента;
- 4) Усі відповіді правильні

11. Як називається робота, що виконується без безпосередньої участі викладача, але за його завданням?

- а) домашня робота;
- б) індивідуальне завдання;
- в) самостійна робота;
- г) реферативне дослідження.

12. З чим пов'язана самостійна робота без поєднання з пізнавальною самостійністю?

- а) з засвоєнням готових знань;

- б) з вирішенням задач творчого характеру;
- в) з виробленням самостійного виводу зі знань;
- г) всі відповіді вірні.

13. Оцінка діяльності будь-якої особи або групи осіб у балах та їх ранжування за набраною сумою:

- а) рівень спішності;
- б) модульне навчання;
- в) бальна оцінка;
- г) рейтинг.

14. Що передбачає модульна форма організації навчання?

- а) поділення матеріалу на модульні програми;
- б) системний поетапний контроль навчання;
- в) поділення матеріалу на навчальні модуля;
- г) підвищення рівня індивідуалізації навчання.

15. Метод навчання у навчально-пізнавальній практиці — письмове викладення учнями певного питання на основі самостійної роботи з літературними джерелами:

- а) реферативний метод;
- б) читання;
- в) слухання;
- г) демонстрування.

### Завдання 1.

**Визначити основні функції перевірки студентів.**

В наведеній нижче таблиці розташовані функції контролю знань студентів. Вам необхідно дати визначення цим функціям та записати ці визначення в таблицю. Для прикладу наведено визначення функції виховання.

Таблиця

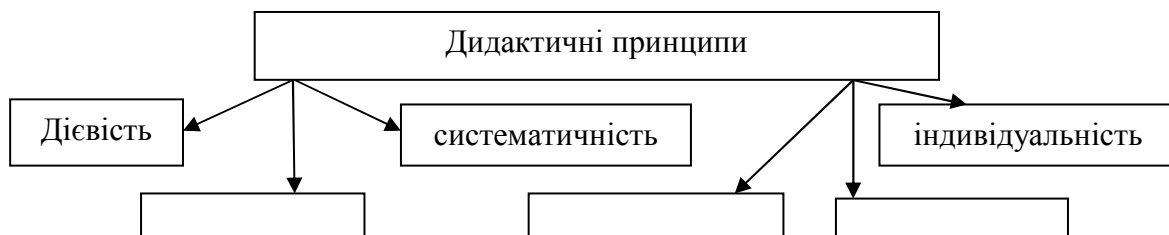
Основні функції контролю знань						
Виховна	Навчальна	Контрольно-перевіркова	Контроль на	Організаторська	Розвиваюча	Методична
Моральне виховання і чесне ставлення до праці, почуття відповідальності, воля	(надати визначення функції)	(надати визначення функції)	(надати визначення функції)..	(надати визначення функції),	(надати визначення функції)	(надати визначення функції)

### Завдання 2.

**Вивчити дидактичні принципи контролю.**

Існують декілька дидактичних принципів контролю. В схемі представлені лише декілька. Які з основних дидактичних принципів не зафіксовані в схемі?

Заповніть схему до кінця, вписуючи недостатні дидактичні принципи в порожні сегменти схеми. Для полегшення виконання роботи нижче схеми наведено визначення поняття "дидактичні принципи".



Дидактичні принципи - це вихідні теоретичні положення у відповідності, у яких має будуватись практична діяльність викладача і студентів і на підставі яких визначаються зміст контролю знань, їх методи і форми організації.

### Завдання 3.

#### Визначити види та форми контролю знань студентів.

В якій послідовності потрібно проводити дані види контролю? Домалуйте схему.



Які на вашу думку форми контролю необхідно застосовувати при кожному виді контролю знань студентів? Наведіть відповідь у вигляді таблиці. Приклад таблиці наведений нижче. Для прикладу в таблиці наведені лише деякі форми контролю для поточного виду контролю.

Таблиця

Види контролю знань студентів			
Поточний	Попередній	Підсумковий	Рубіжний
Колоквіум; Вибіркове усне опитування; Письмова контрольна робота; Оцінка активності студентів.	...(вказіть форму контролю знань студентів)...	...(вказіть форму контролю знань студентів)...	...(вказіть форму контролю знань студентів)...



**Завдання 4.**  
**Вивчити стандартизований контроль знань.**

До стандартизованого виду контролю знань відноситься тестова методика. Тестова методика класифікується на три види тестів в залежності від типу запитання. До якого з трьох видів тесту відносяться нижче наведені запитання. Розподіліть ці види запитання в таблицю.

Типи запитання:

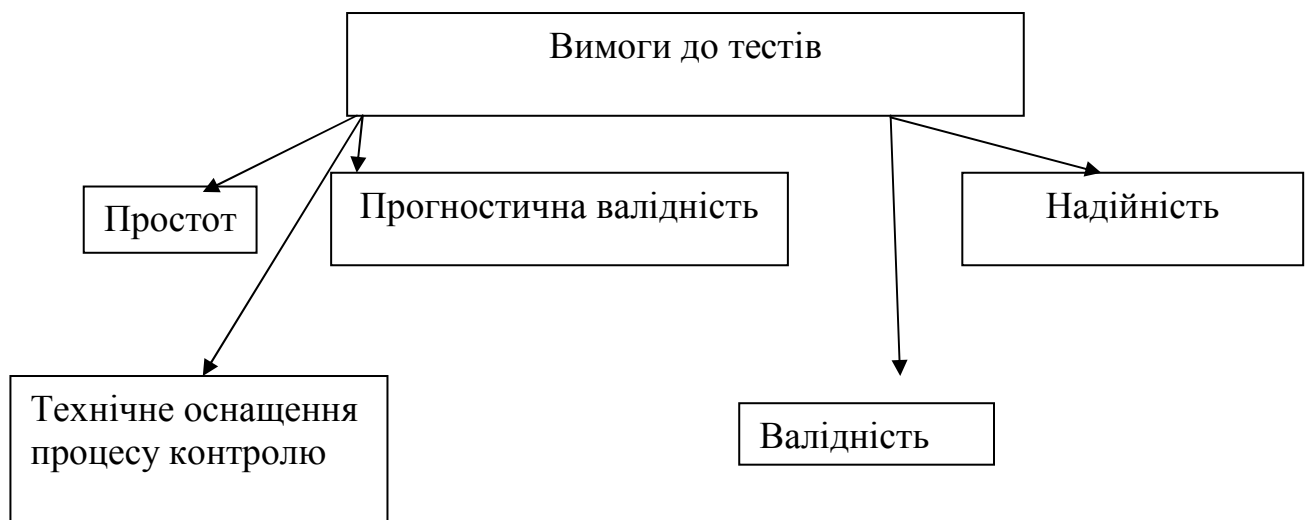
- альтернативного типу;
- ранжування;
- аналога;
- алгоритм;
- відповідність;
- тести на відповідність;
- доповнення;
- вибіркового типу;
- групування.

Таблиця

Запитання, відповідь на яке користувач вибирає з декількох наведених	Запитання, відповідь на яке користувач буде із запропонованих елементів	Запитання, відповідь на яке користувач формулює цілком самостійно
...(вказіть вид тесту)...	...(вказіть вид тесту),..	...(вказіть вид тесту)...

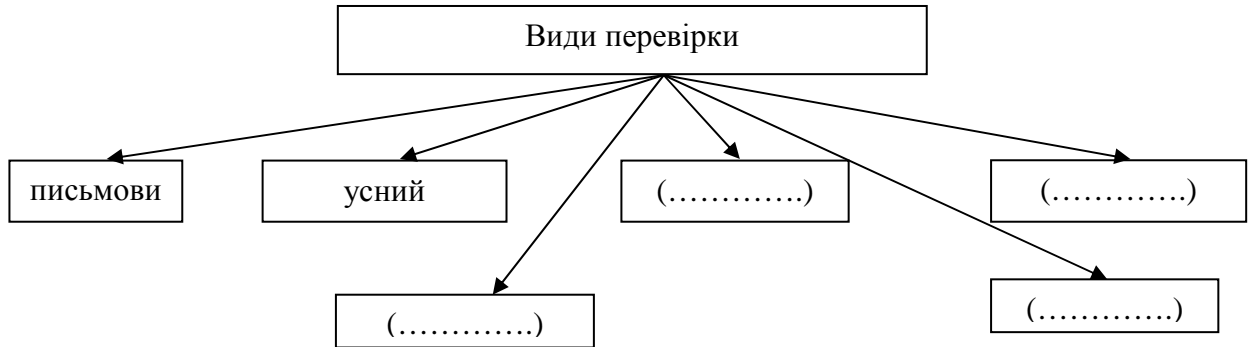
**Завдання 5.**  
**Провести діагностику якості роботи з текстом як один із методів тестування.**

Для успішного застосування методики необхідно знати вимоги до тестів. В нижче наведеній схемі представлені всі ці вимоги. Користуючись цими вимогами складіть 5 тестів стосовно теми практичного заняття.

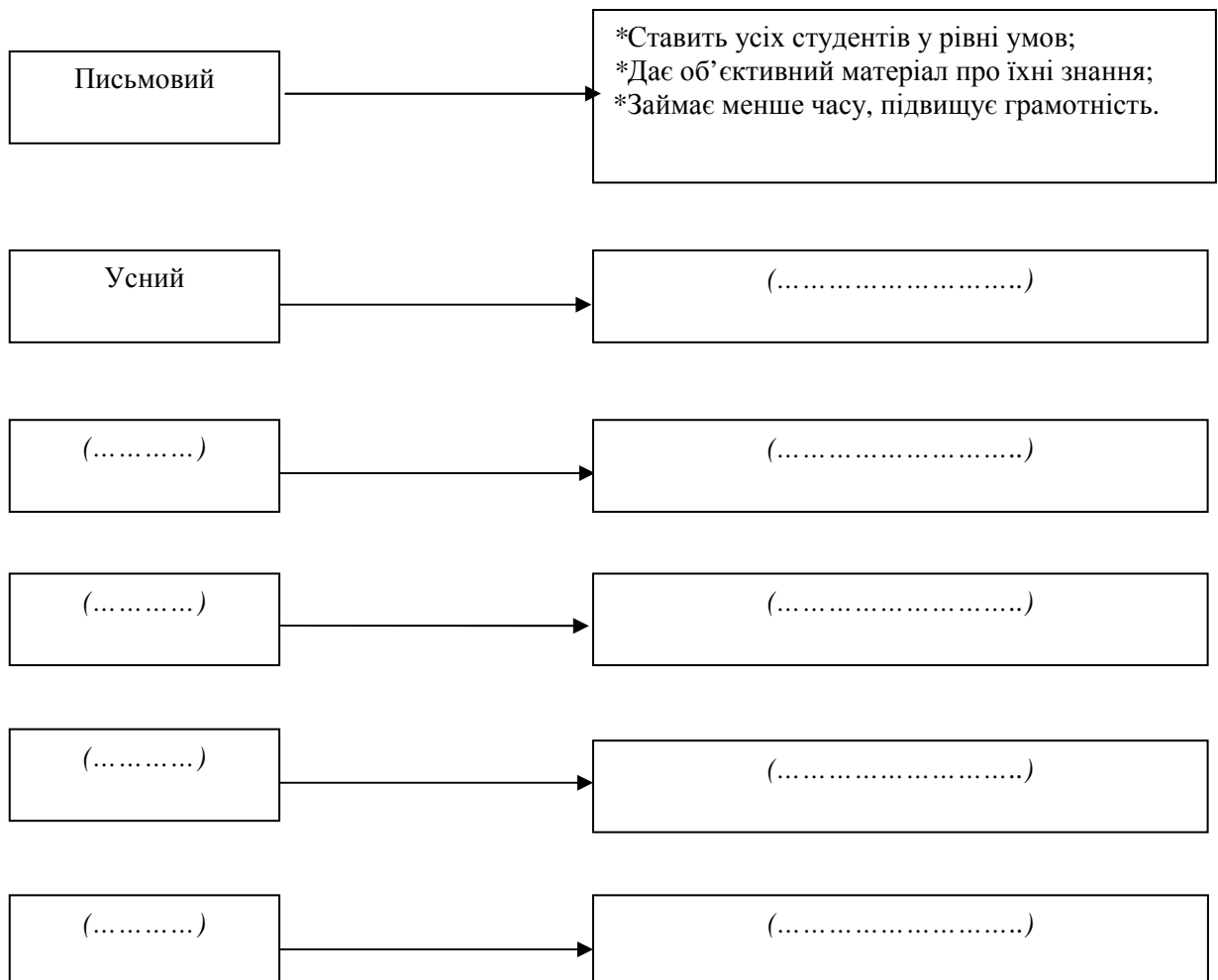


**Завдання 6.**  
**Вивчити основні види перевірки знань студентів.**

На основі вивчених видів контролю знань і методів перевірки, вказати основні види перевірки навчання, шляхом заповнення наведеної нижче схеми. Зверніть увагу, що кількість вказаних порожніх частин схеми відповідає необхідній кількості видів перевірки, які необхідно зазначити.



Користуючись наведеним нижче прикладом, охарактеризуйте кожен з них, та визначте найбільш перспективний на вашу думку.



### Завдання 7.

#### Скласти характеристики термінів навчання.

На основі набутих теоретичних знань, дати визначення основним поняттям, що часто використовуються у галузі педагогіки.

1. Рейтинг - це оцінка діяльності особи у балах і їх ранжування за набраною сумою.
2. Рейтингова система - (.....)
3. Тестування - (.....)
4. Модульна система —(.....).

### Завдання 8.

#### Визначити основні принципи побудови модульно-рейтингової системи контролю.

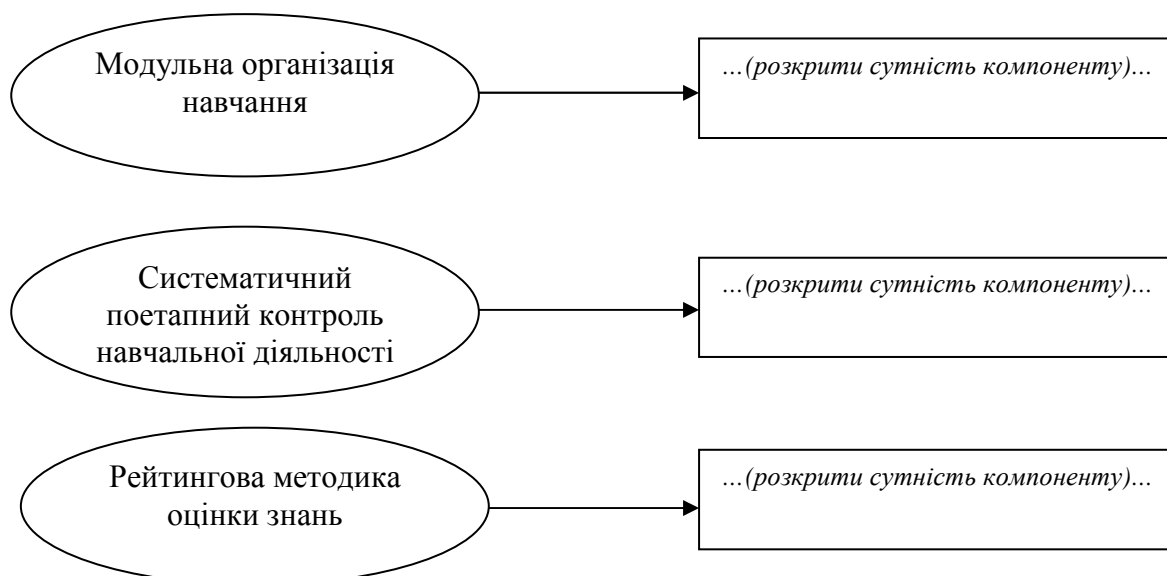
На основі набутих знань охарактеризуйте принципи модульно-рейтингової системи. Виконайте завдання шляхом заповнення таблиці, форма якої наведена нижче, за зразком.

Таблиця

№	Принцип	Сутність принципу
1	Модулі	Розподіл дисципліни на модулі щоб кожний мав завершений розділ
2	Оцінка	Оцінка знань у балах
3	Умови	(надати сутність принципу)
4	Модульні екзамени	(надати сутність принципу)
5	Результати модулів	(надати сутність принципу)

Користуючись вивченим матеріалом, визначити і занотувати у робочий журнал мету модульної системи навчання.

Розкрити суть деяких основних компонентів інтенсивного контролю навчання, користуючись наведеною вище схемою. При цьому дотримуватися чіткості та лаконічності у викладенні своєї думки.



### Завдання 9.

#### Визначити основні переваги та недоліки тестування.

На основі вивченого матеріалу про форми контролю самостійної роботи, визначити не менше 5 переваг та недоліків; для виконання завдання заповніть таблицю, яка наведена нижче, з огляду на наведений приклад заповнення.

Таблиця

№	Переваги тестів	Недоліки тестів
1	Розвиток швидкого мислення	Не враховуються психологічні особливості особи, що складає тест
2	(.....)	Обмежується діапазон мислення
3	(.....)	(.....)
4	(.....)	(.....)
5	(.....)	(.....)

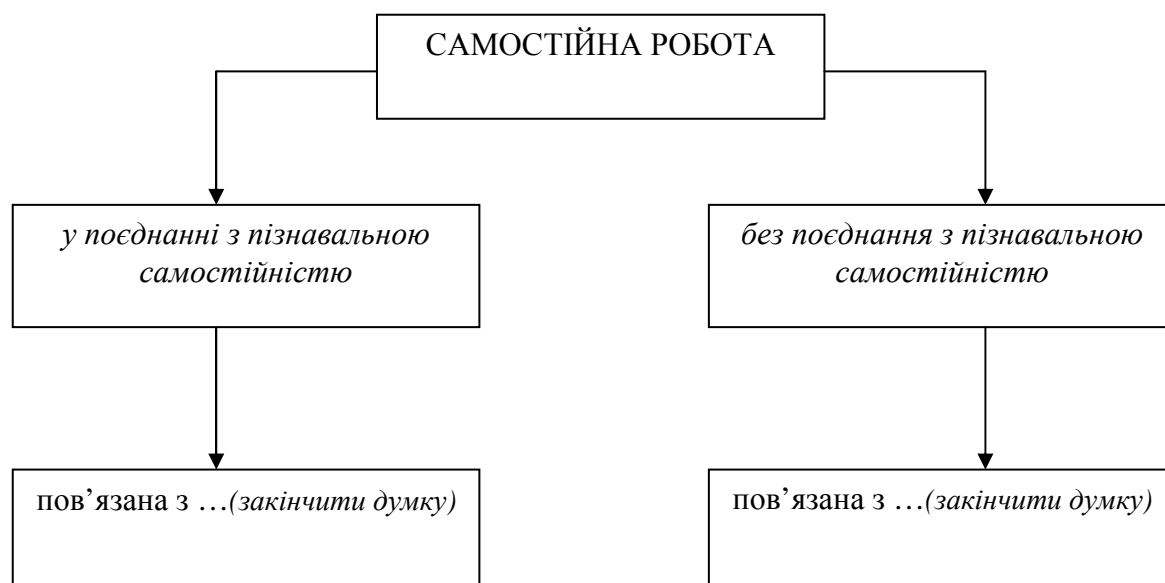
### Завдання 10.

#### Вивчити особливості самостійної роботи.

Виходячи з того, що головними розумовими операціями та засадою продуктивності мислення є аналіз та синтез, оперування аналізом та синтезом свідчить не лише про активність але й про самостійність мислення студента.

Пізнавальна самостійність реалізується через розумову активність. Пізнавальну самостійність не можна ототожнювати з самостійною роботою.

Заповніть таблицю, пояснивши з чим пов'язане опрацювання наведених видів самостійної роботи.



### **Завдання 11.**

#### **Дослідити залежність методів навчання від навчально-пізнавальної практики.**

Мета навчального процесу є складовою частиною загальної мети навчання даного спеціаліста. Виражається вона у навчальній програмі. Навчальна програма виражає навчально-пізнавальну практику по предмету. Висновки з навчально-пізнавальної практики про властивості предмету (матеріалу продукту речовини) складаються на підставі його лабораторного дослідження.

Заповнити таблицю, що ілюструє залежність вищезазначених методів згідно з наведеним зразком заповнення.

№	Зміст навчально-пізнавальної практики	Засоби навчання	Методи навчання
1.	Відтворення у письмовій формі усного повідомлення викладача	мова викладача	розповідь (викладач) слухання (студент)
2.	Усні відповіді на питання викладача, за матеріалом, який він повідомив на уроці та задав потім повторити за підручником	які засоби?	які методи?
3.	...(вказіть зміст пізнавальної практики)...	які засоби?	які методи?
4.	...(вказіть зміст пізнавальної практики)...	які засоби?	які методи?
5.	...(вказіть зміст пізнавальної практики)...	які засоби?	які методи?
6.	...(вказіть зміст пізнавальної практики)...	які засоби?	які методи?
7.	...(вказіть зміст пізнавальної практики)...	які засоби?	які методи?

### **Завдання 12.**

#### **Вивчити переваги та недоліки самостійної роботи.**

Самостійна робота за характером навчально-пізнавальної практики буває репродуктивною (результатом є відтворення того, що студент вивчить самостійно) та творчою (результатом є отримання продукту у мовній формі на засаді пізнавальної самостійності). Тож активність та самостійність тісно пов'язані між собою; самостійність неможлива без активності.

Для вивчення переваг та недоліків самостійної роботи аудиторна група студентів має розділитися на дві частини. Перша половина повинна написати за 10 хвилин щонайбільшу кількість переваг самостійної роботи, а друга половина — недоліків самостійної роботи. Потім по черзі з кожної групи студенти мають пояснювати наведені переваги (чи недоліки). Перемагає та група, що дала у підсумку більше аргументованих, відповідей.

Наприклад:

недолік  
чимало проблемних питань, що  
виникають під час роботи

перевага  
необмеженість у часі роботи

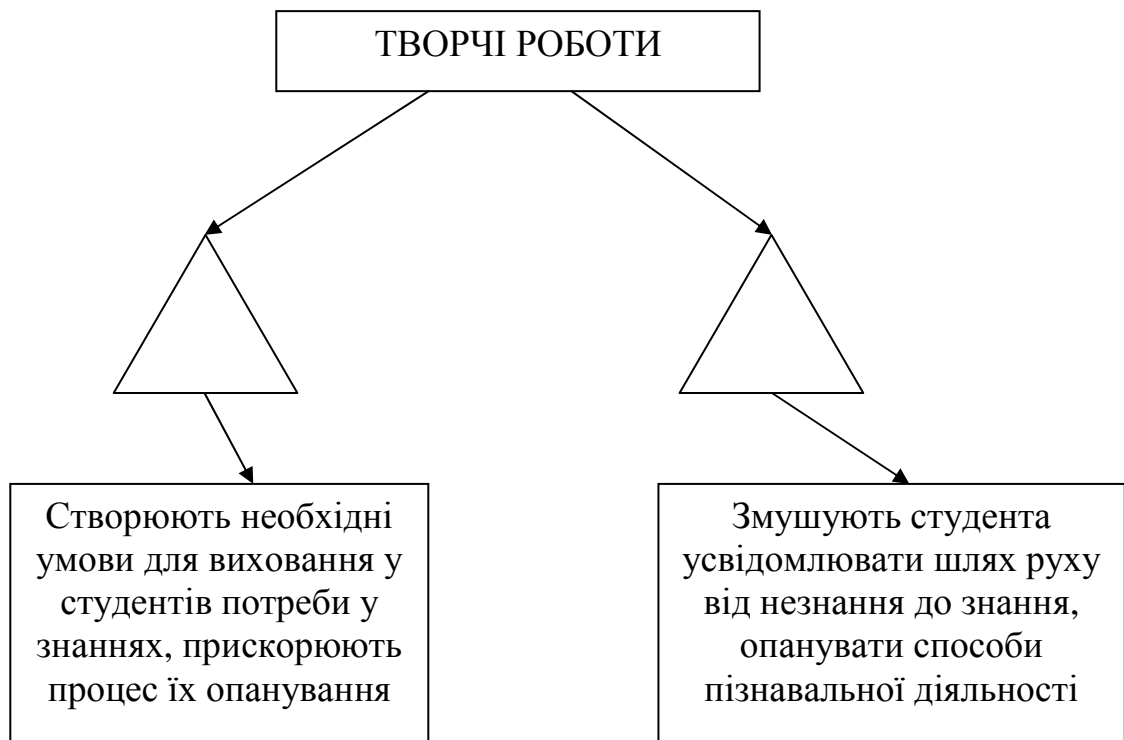
### **Завдання 13.**

#### **Встановити вплив творчих робіт на розвиток мислення.**

Ті етапи процесу, які пов'язані з рішенням творчих пізнавальних задач, тобто проблем, зазвичай називають проблемним навчанням. Ступенями проблемного навчання є, коли:

- а) студент самостійно вирішує проблему;
- б) формулює та вирішує проблему;
- в) убачає, формулює та вирішує проблему.

Користуючись наведеною схемою, вкажіть у вільних трикутниках, на що має бути спрямований даний вид творчої роботи як різновид самостійної роботи.



### **Завдання 14**

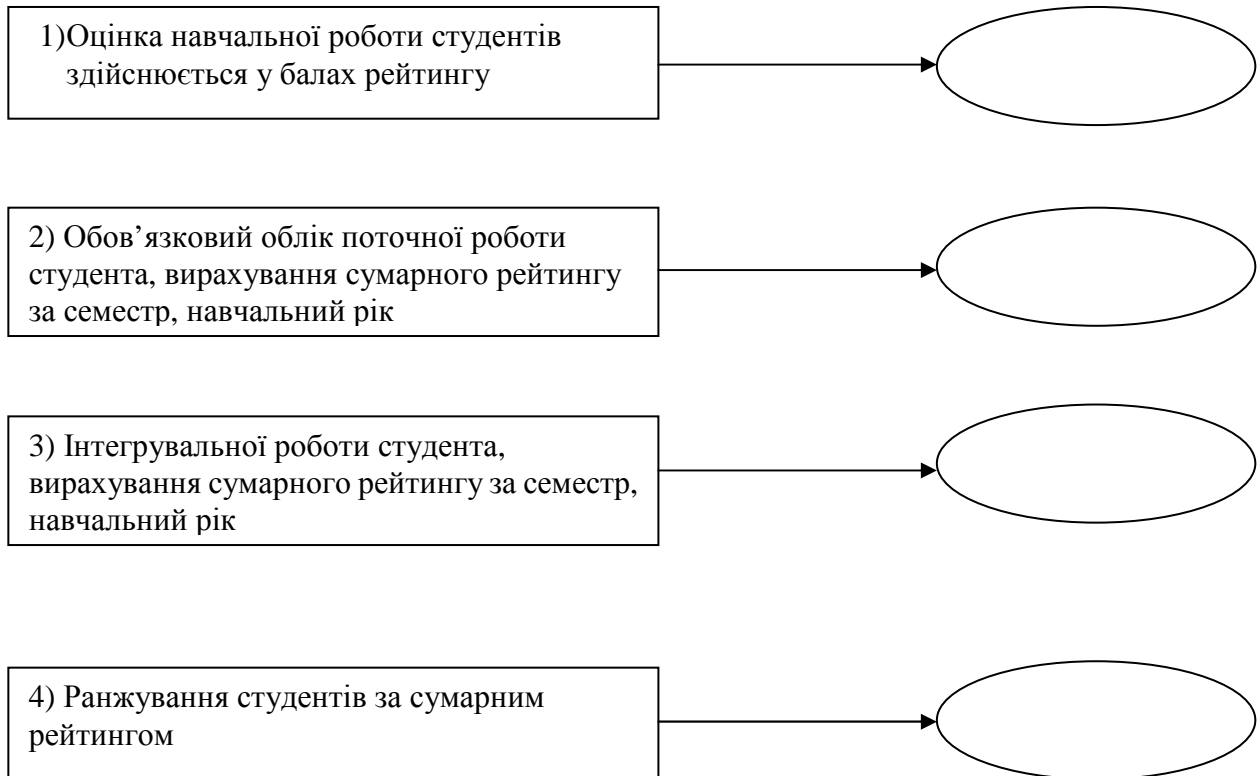
#### **Вивчити характерні особливості рейтингової системи організації навчального процесу, навички самостійної творчості.**

Усі результати на етапах поточного, рубіжного і підсумкового контролю знань оцінюються у балах від етапу до етапу, формуючи рейтинг студента. Для

обчислення рейтингу використовується система щотижневих знаків. Результати заліків сумуються у навчальний рейтинг.

Надати роз'яснення у вигляді лаконічних анотацій до нижченаведених принципів рейтингової системи.

*Принципи побудови і функціонування моделей рейтингової системи*



З метою перевірки ступеню засвоєння вище наданого матеріалу необхідно відповісти на тести, які надаються нижче.

1. Вид тесту, при якому кожен варіант відповіді доповнюється обґрунтуванням:

- а) матрична система;
- б) ранжування;
- в) парне питання;
- г) мотивовані варіанти відповідей.

2. Яка з функцій контролю є однією з важливіших і є основною для судження про результати навчання:

- а) контрольна;
- б) розвиваюча;
- в) виховна;
- г) навчальна.

3. Назвіть методи перевірки знань відповідно до мовної та предметної діяльності:

- а) підсумкова і поточна перевірка;
- б) усна і письмова перевірка;

- в) усна і предметно-практична перевірка;
- г) усна, письмова і предметно-практична перевірка.

4. *Перспективна форма контролю знань студентів з використанням ЕОМ:*

- а) тестова методика;
- б) кросворди;
- в) ребуси;
- г) контрольні питання.

5. *Вид тесту, коли правильний результат отримується тільки при двох правильних відповідях:*

- а) альтернативний;
- б) вибір відповідей;
- в) ранжування;
- г) парне питання.

6. *Усна перевірка в залежності від обсягу відповіді, глибини і подробиць висвітлення питання поділяються на:*

- а) швидка і повна;
- б) часткову і повну;
- в) швидку і заглиблену;
- г) повну і неповну.

7. *Використання чого на лекціях дає можливість викладачу концентрувати увагу студентів на головному, уявити логічні зв'язки і включити роботу зорової пам'яті:*

- а) дослідницького підходу;
- б) опорних схем;
- в) планів конспектів;
- г) лекційних атестацій.

8. *Вид тесту, при якому відповідь на поставлене питання користувач вибирає з декількох наведених:*

- а) ранжування;
- б) використання аналогій;
- в) альтернативну
- г) на відповідність.

9. *Вид тесту, при якому подається декілька відповідей, які потрібно пов'язати один з одним:*

- а) вибір відповідей;
- б) складно-вибіркова система;
- в) послідовні відповіді;
- г) парне питання.

10. *Який принцип перевірки викриває успіхи кожного студента:*

- а) індивідуальності;
- б) прямий;
- в) об'єктивності;
- г) диференціювання.

11. *Умовна форма позначення ступеня знання й уміння студента:*

- а) оцінка;    б) атестація;    в) код;    г) оцінка (бал).



12. Вкажіть основні види іспитів:

- а) індивідуальний, загальний;
- б) за іспитовими білетами, іспит-бесіда;
- в) іспит-бесіда, письмовий;
- г) за іспитовими білетами, автоматичний.

13. Назвіть два основних виду заліків:

- а) диференційований, умовний;
- б) повний, неповний;
- в) диференційований та недиференційований;
- г) диференційований, автоматичний.

14. Вид тесту, при якому відповідь на поставлене запитання користувач будує із запропонованих елементів:

- а) альтернативні;
- б) використання аналогій;
- в) вибірковий тип;
- г) на відповідність, ранжування, групування.

15. Назвіть відомі вам різновиди повторення:

- а) словесне, пряме;
- б) асоціативне, інформаційне;
- в) пряме, асоціативне, що доповнюється;
- г) методичне, словесне, пряме.

16. Сума здібностей, які характеризують рівень та якість процесів мислення особистості:

- а) розум;
- б) направленість;
- в) характер;
- г) інтелект.

17. Група методів навчання, в яку входять вправи, лабораторні і практичні роботи, виготовлення зразків, схем і таке інше:

- а) практична;
- б) інформаційні;
- в) словесні;
- г) наочні.

18. В залежності від місця, яке посідає контроль у навчальному процесі, його поділяють на:

- а) поточний, рубіжний, підсумковий, кінцевий;
- б) вхідний, поточний, рубіжний, підсумковий;
- в) поточний, проміжний, рубіжний, підсумковий;
- г) попередній, поточний, кінцевий.

19. Вид тесту, при якому на поставлене запитання користувач формулює цілком відповідь самостійно:

- а) ранжування;
- б) групування;
- в) альтернативний;
- г) з алгоритмами, доповненнями, використанням аналогій.

20. Вид тесту, коли студенту пропонують запитання, а він сам підготовлює відповідь, після того йому в обмежений час пропонують варіанти відповідей:

- а) алгоритмами;
- б) ранжування;
- в) короткочасне подання варіантів відповідей;
- г) групування.

21. Основні форми тестових завдань:

- 1) закрита форма;
- 2) завдання на відповідність;
- 3) відкрита форма;
- 4) усі відповіді вірні.

22. Оптимальна довжина тесту:

- 1) 15-20 запитань; 2) 20-30 запитань; 3) 30-60 Запитань; 4) 60-100 запитань.

23. Недоліки тестів:

- 1) швидке мислення;
- 2) полегшує процес оцінки;
- 3) не враховуються психологічні особливості особи;
- 4) лаконічні запитання.

24. Переваги тестів:

- 1) обмеження діапазону мислення;
- 2) не враховуються психологічні особливості особи;
- 3) швидке мислення;
- 4) не виявляє талановитих особистостей.

25. Правила складання тестів:

- 1) лаконічні запитання;
- 2) усі варіанти - однакова кількість альтернатив;
- 3) натяк на правильну відповідь;
- 4) усі варіанти вірні.

26. Група методів навчання, в яку входять вправи, лабораторні і практичні роботи, виготовлення зразків, схем і таке інше:

- 1) практична; 2) словесні; 3) наочні; 4) інформаційні.

27. Тести можуть використовуватись для оцінки:

- 1) початкового рівня знань;
- 2) ходу процесу навчання;
- 3) загального результату у кінці навчання;
- 4) усі відповіді вірні.

28. Принципи отримання об'єктивної оцінки знань для теоретичних і розрахункових дисциплін складаються із:

- 1) трьох рівнів;
- 2) чотирьох рівнів;
- 3) двох рівнів;
- 4) не поділяються на рівні.

29. Назвіть види рубіжного контролю:

- 1) тематичний, контрольний, - модульний;
- 2) писемний, усний;

- 3) тематичний, модульний, блоковий;
- 4) тематичний, контрольний, блоковий.

30. Який вид контролю знань служить засобом виявлення ступеня засвоєння навчального матеріалу:

- 1) попередній;
- 2) поточний;
- 3) рубіжний;
- 4) загальний.

31. Вкажіть кількість основних форм контролю знань студентів

- 1)7;                      2)10;                      3)3;                      4)6.

32. Оцінка діяльності будь-якої особи або групи осіб у балах та їх ранжування за набраною сумою:

- 1) рейтинг; 2) бальна оцінка; 3) рівень успішності; 4) модульне навчання.

33. Що передбачає модульна форма організації навчання:

- 1) підвищення рівня індивідуалізації навчання;
- 2) систематичний поетапний контроль навчання;
- 3) поділення матеріалу курсу на навчальні модулі;
- 4) поділення матеріалу на модульні програми.

34. Назвіть основні типи рейтингової системи за кордоном:

- 1) Усі результати на етапах поточного, рубіжного, підсумкового контролю знань оцінюються в балах і сумуються від етапу до етапу, формуючи рейтинг студента;
- 2) Для обчислення рейтингу використовується система щотижневих заліків. Результати заліків сумуються у рейтинг;
- 3) Застосовується система залікових годин і індекс успішності;
- 4) Усі відповіді вірні.

35. В залежності від місця, яке посідає контроль у навчальному процесі його поділяють на:

- 1) Поточний, проміжний, рубіжний, підсумковий;
- 2) Вихідний, поточний, рубіжний, підсумковий;
- 3) Попередній, поточний, кінцевий;
- 4) Поточний, рубіжний, підсумковий, кінцевий.

36. Пізнавальна самостійність реалізується і {врез:

- а) розумову активність;
- б) активність у пошуку інформації;
- в) активність у набутті навичок;
- г) застосування набутих навичок на практиці

37. Самостійна робота в залежності від характеру навчально-пізнавальної практики, якою вона завершується, може бути:

- а) прогресивна та регресивна;
- б) репродуктивна та творча;
- в) репродуктивна та регресивна;
- г) прогресивна та творча.

38. Якщо результатом самостійної роботи студента є відтворення того, що він вивчить самостійно, то така самостійної робота буде:

- а) прогресивна; б) творча; в)репродуктивна; г)регресивна.
39. Якщо результатом самостійної роботи студента є Продукт у мовній чи речовій формі на основі пізнавальної самостійності, то *матр*бота буде:
- а) прогресивна; б) творча; в)репродуктивна; г) регресивна.
40. Метод навчання у навчально-пізнавальній практиці — письмове викладення учнями певного питання на основі самостійної роботи з літературними джерелами:
- а) читання; б) слухання; в) реферативний метод; г) демонстрування.
41. Метод навчання у навчально-пізнавальній практиці — складання висновку про властивості предмету (матеріалу, продукту, речовини):
- а)навчальний експеримент; б)демонстрування; в)спостереження; г)читання.
42. Метод навчання у навчально-пізнавальній практиці — усна відповідь учня за матеріалом, викладеним та показаним викладачем:
- а) читання;  
б) слухання;  
в) реферативний метод;  
г)розповідь та демонстрування, слухання та спостереження,
43. Метод навчання у навчально-пізнавальній практиці — рішення письмової задачі, пов'язаної з якимись розрахунками та обчисленнями:
- а) читання;  
б) слухання;  
в) навчальний експеримент;  
г) розповідь та демонстрування.
44. Під комплексними контрольними завданнями розуміють:
- а) ряд ситуаційних задач;  
б) ряд ситуаційних питань;  
в) тести;  
г)технічні карти.
45. До методичного забезпечення комплексних контрольних Занять не входять:
- а) перелік ситуаційних тематичних задач;  
б) перелік необхідних формул;  
в) типові рішення задач;  
г)вимоги, на засаді яких здійснюється оцінка роботи.
46. До головних розумовій операцій належать:
- а) аналіз і синтез;  
б) сприймання і аналіз;  
в) синтез і відтворення;  
г)сприймання і відтворення.
47. Активність студента реалізується:
- а) у сприйманні інформації;  
б) у пошуку інформації;  
в) у діяльності;  
г)у спостереганні.
48. Викладач бачить, в якій мірі активність студента заснована на аналізі та синтезі, коли:

- а) студент активний у пошуку інформації;
- б) студент активний у набутті навичок;
- в) студент активний у застосуванні набутих навичок на практиці;
- г) студент показує результат своєї праці.

49. *Критерієм розумової діяльності є*

- а) результат пізнавальної діяльності;
- б) результат застосування набутих навичок;
- в) пошук інформації;
- г) активність на занятті.

50. *Оцінка діяльності будь-якої особи або групи осіб у балах та їх ранжування за набраною сумою:*

- а) рейтинг;
- б) бальна оцінка;
- в) рівень успішності;
- г) модульне навчання.

51. *Що передбачає модульна форма організації навчання?*

- а) підвищення рівня індивідуалізації навчання
- б) систематичний поетапний контроль навчання;
- в) поділення матеріалу курсу на навчальні модулі;
- г) поділення матеріалу на модульні програми.

52. *Назвіть базові компоненти інтенсивної технології навчання:*

- а) модульна організація навчання, рейтингова методика оцінки знань;
- б) методичне та програмне забезпечення аудиторної та самостійної роботи студентів;
- в) систематичний поетапний контроль навчальної діяльності;
- г) усі вищезазначені компоненти.

53. *Рейтинг успішності студентів складається з:*

- а) підсумкових рейтингів;
- б) міні-рейтингів;
- в) тематичних рейтингів;
- г) кваліфікаційних рейтингів.

54. *Назвіть основні типи (моделі) рейтингової системи за кордоном:*

- а) усі результати на етапах поточного, рубіжного і підсумкового контролю знань оцінюються в балах і сумуються від етапу до етапу, формуючи рейтинг студента;
- б) для обчислення рейтингу використовується система щотижневих заліків. Результати заліків сумуються у рейтинг;
- в) застосовується система залікових годин і індекс успішності;
- г) усі відповіді вірні.

55. *До завдань практичного характеру належать:*

- а) питання;
- б) складання схем;
- в) ситуаційні задачі;
- г) тести.

## Практичне заняття 5. «Організація виховної роботи в вищій школі»

**Мета заняття:** вивчити структуру виховного процесу; основні аспекти виховання; методи виховання та їх класифікацію.

**Об'єкти вивчення:** аспекти виховання; принципи виховання; методи виховної роботи в вищій школі.

**Предмет вивчення:** особливості сучасного виховання та його закономірності; характеристика принципів виховання; методи виховання та їх характеристика.

**Самостійна робота:** для якісного та ефективного проведення практичного заняття необхідно ретельно ознайомитися з наданою нижче літературою на цю тему. За допомогою цієї літератури самостійно підготовуватися до заняття, відповівши на задані питання до заняття.

1. Вивчити особливості сучасного виховання та його закономірності [1,2];
2. Засвоїти характеристику принципів виховання [1,2];
3. Опанувати методи виховання та їх характеристику [2,3].

**Література:** [1] - с.53-75; [2] - с. 227-239.

1. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебн. пособ. - М.: Нар. образование, 2008. -255с.
2. Падалка О.С., Несімчук А.М., Шпак О.Г.: Педагогічні технології. Навчальний посібник для ВУЗів. — К.: Укр. енцикл. ім. М.П.Бажана, 2005. - 253с.

**Контроль знань студентів та перевірка рівня підготовки до практичного заняття:** для контролю, знань студентів та перевірки рівня підготовки до практичного заняття пропонується відповісти на наступні тестові запитання та виконати завдання.

*1. Який принцип виховання означає, що вся виховна робота в школі упорядковується завданням формування громадянина незалежної країни?*

1. принцип зв'язку виховання з реальним життям;
2. принцип гуманізації і демократизації виховного процесу;
3. єдність вимог і повага до особистості;
4. свідомість, самодіяльність та активність учнів.

*2. Суть якого принципу виховання впливає з моральних цінностей та гуманного ставлення до особи студента, звеличення її активного творця суверенної держави, що несе велику відповідальність перед незалежною Україною?*

1. єдність вимог і повага до особистості;
2. свідомість, самодіяльність та активність учнів;
3. принцип зв'язку виховання з реальним життям;
4. послідовність, систематичність і єдність виховних впливів.

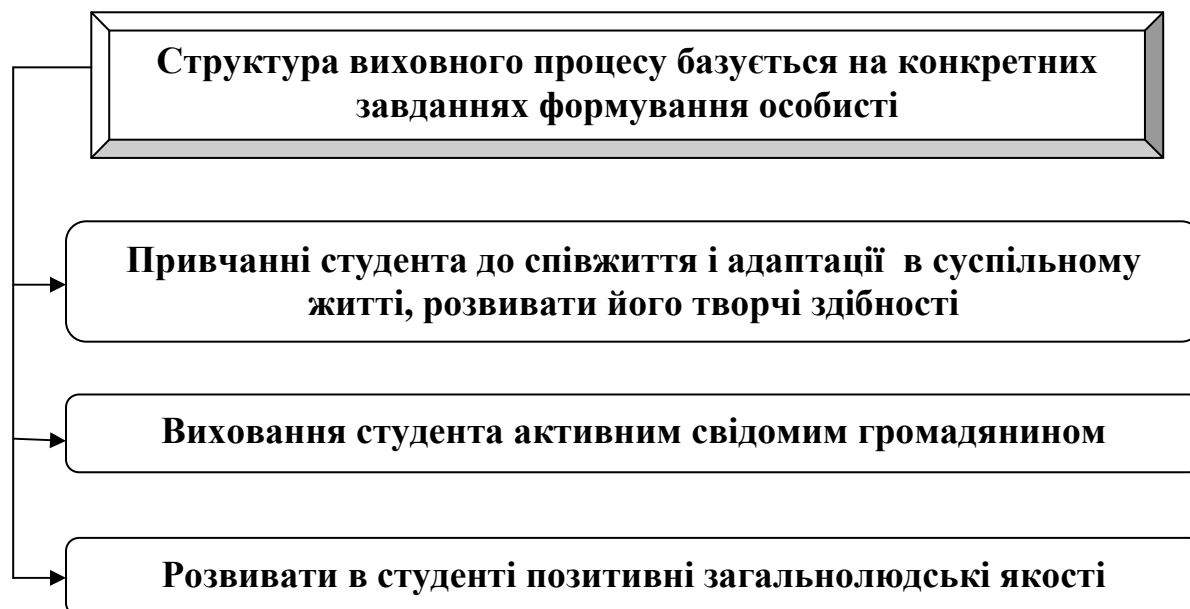
*3. Суть якого принципу виховання полягає в тому, щоб цілеспрямований вплив на особистість учня характеризувався єдністю вимог і був скоординованим з боку вчителів, батьків та тих людей, хто займається вихованням?*

1. послідовність, систематичність і єдність виховних впливів;
  2. єдність вимог і повага до особистості;
  3. принцип гуманізації і демократизації виховного процесу;
  4. відповідність віковим та індивідуальним особливостям студента.
4. *Суть якого принципу виховання впливає із засад демократизації нинішнього суспільства, яке передбачає свідому творчість людей, що вимагає широкої їх самодіяльності та політичної активності?*
1. принцип гуманізації і демократизації виховного процесу;
  2. свідомість, самодіяльність та активність учнів;
  3. принцип зв'язку виховання з реальним життям;
  4. єдність вимог і повага до особистості.
5. *Який метод виховання являє собою розгорнутий і організований в доступну форму системний виклад тієї чи іншої проблеми соціально-політичного, морального, ідейно-естетичного змісту?*
1. доручення;
  2. диспут;
  3. привчання;
  4. лекція.

### **Завдання 1.**

**Вивчити особливості сучасного виховання, його закономірності і методи виховання.**

Структура процесу виховання складається з наступних складових: перевиховання особистості; самовиховання; цілеспрямованого виховання.



Надати характеристику аспектам, на яких базується виховний процес у вищій школі. Для цього необхідно заповнити вільні ячейки в наданій нижче схемі.



Виконання цих завдань базується на двох аспектах

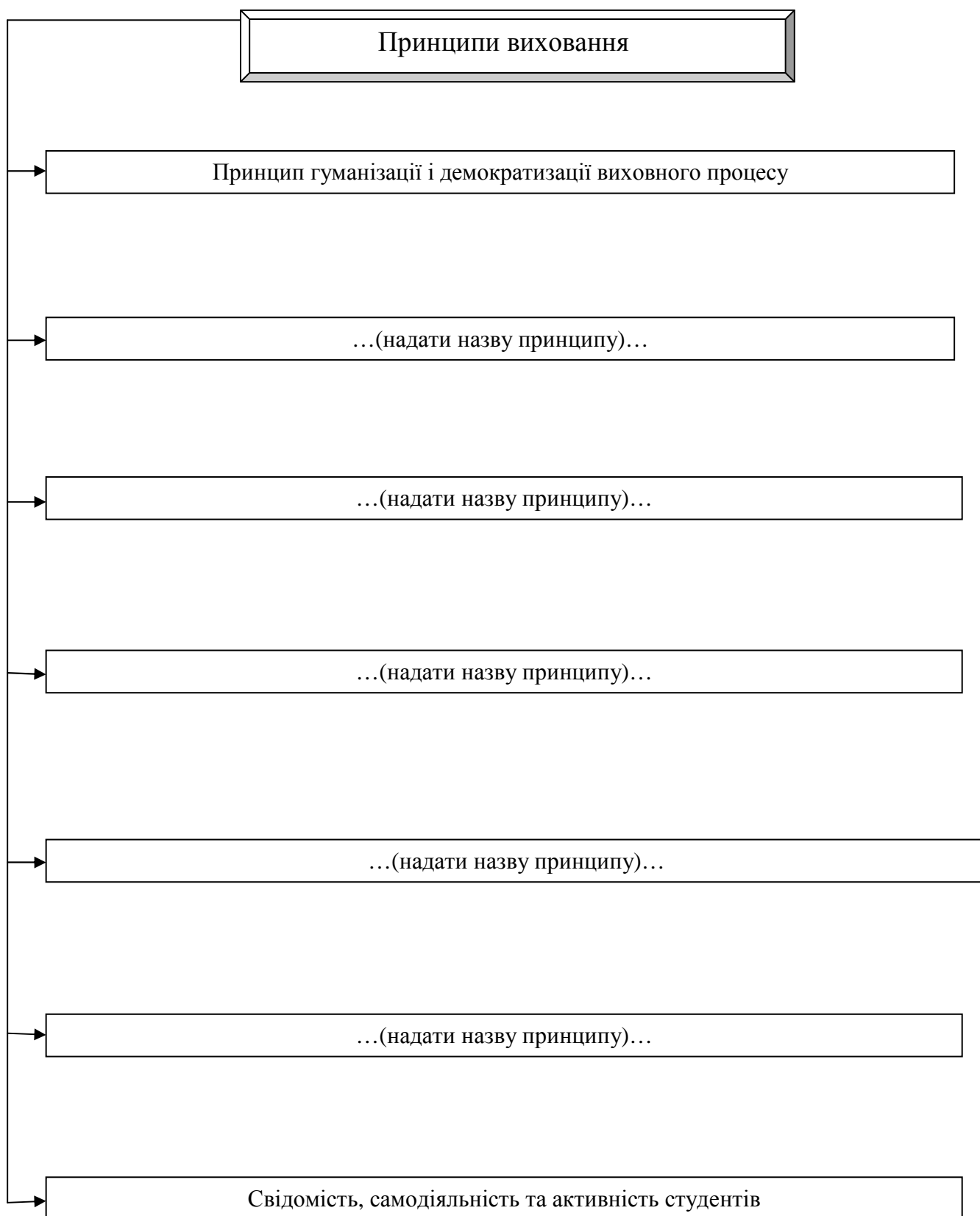
<p>Н.Д. Ярманченко І.С. Мар'єнко</p>	<p>пояснювально-репродуктивний метод, проблемно-ситуаційні методи, привчання і виправлення</p> <hr/> <p>стимулювання, гальмування, керівництво самовихованням студентів</p>
<p>Н.І. Бафирев Н.К. Гончаров Ф.Ф. Корольов</p>	<p>переконавання, заохочення і покарання</p>
<p>Т.А. Ільїна І.Т. Огородніков</p>	<p><u>переконавання, організація діяльності</u> стимулювання поведінки</p>
<p>Г.І. Щукіна</p>	<p><u>метод формування суспільної свідомості</u> <u>метод формування суспільної поведінки</u></p> <hr/> <p>методи стимулювання</p> <hr/> <p>методи самовиховання</p>



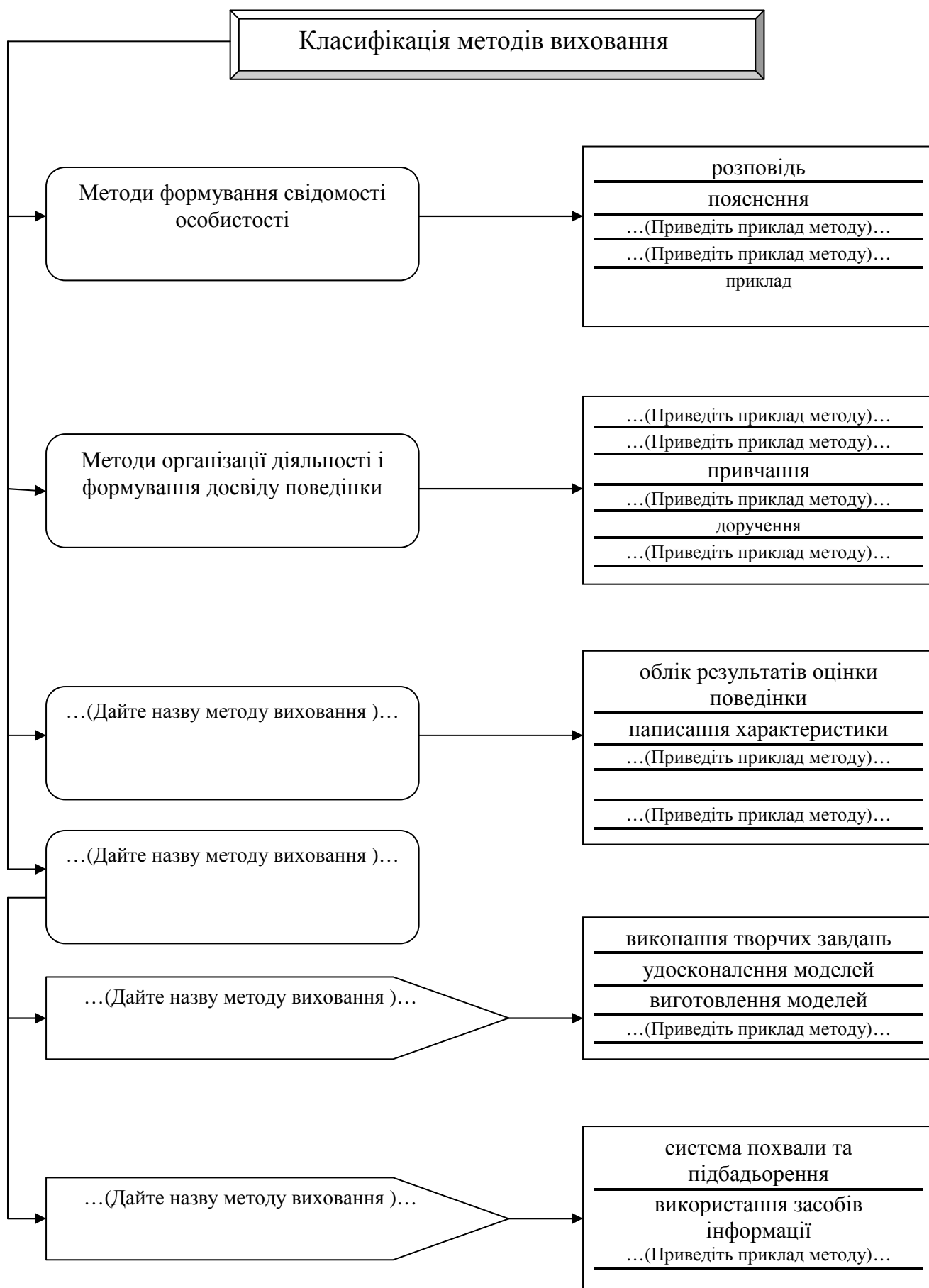
## Завдання 2.

### Вивчити принципи виховання.

Для засвоювання принципів виховання слід доповнити схему, що наведена нижче.



**Завдання 3.  
Вивчити класифікацію методів виховання.**



Вибір методів та прийомів виховання залежить від мети та принципів виховання; змісту та умов виховання; вікових та індивідуальних особливостей та інтелектуальних можливостей студентів.

Основними прийомами виховання є заохочення до діяльності та покарання.

З метою перевірки ступеню засвоєння вищенаданого матеріалу необхідно відповісти на тести, які надаються нижче.

*1. Який метод виховання є методом формування суджень, оцінок, переконань, що базуються на закономірності: знання, одержані в ході зіткнення думок, різних точок зору, завжди відрізняються високою мірою узагальнення, стійкості і гнучкості?*

1. лекція;
2. доручення;
3. диспут;
4. самозвіт.

*2. Який метод виховання представляє собою організацію планомірного і регулярного виконання студентів певних дій з метою перетворення їх у звичні форми громадської поведінки:*

1. звичка;
2. привчання;
3. доручення;
4. виправляння.

*3. Який метод виховання включає вміння студента ставити перед собою певне завдання, мати внутрішнє бажання його виконати, у ході виконання усвідомлювати необхідність його виконання; аналізувати, що зроблене, а що не зроблене або виконання поставленого завдання?*

1. самозвіт;
2. самоконтроль;
3. самооцінка;
4. самовиховання.

*4. Який метод виховання допомагає зважити і оцінити свої можливості, поглянути на себе з боку, дати об'єктивну оцінку розвитку як окремих якостей особистості, так і , особистості в цілому, викликати незадоволення своєю поведінкою?*

1. самозвіт;
2. самоконтроль;
3. самооцінка;
4. самовиховання.

*5. Який з цих методів виховання не входить до першої групи за класифікацією методів виховання?*

1. доручення;

2. розповідь;
3. пояснення;
4. диспут.

**6.** Який з цих методів виховання не входить до другої групи за класифікацією методів виховання?

1. диспут;
2. вправи;
3. привчання;
4. доручення.

**7.** Який з цих методів виховання не входить до третьої групи за класифікацією методів виховання?

1. виконання творчих завдань;
2. громадська думка;
3. виготовлення моделей;
4. матеріальні стимули.

**8.** Який з цих методів виховання не входить до четвертої групи за класифікацією методів виховання?

1. створення виховних ситуацій;
2. самоаналіз власної поведінки;
3. ведення щоденника учнем;
4. облік результатів оцінки поведінки куратором.

**9.** Яке мислення являє собою вміння бачити в явищах єдність протилежностей, боротьбу цих протилежностей, виявляти тенденції їх розвитку, бачити зародження нових?

1. діалектичне;
2. логічне;
3. узагальнене;
4. дедуктивне.

**10.** Яке мислення передбачає оволодіння людиною прийомів логічної обробки знань, тобто встановлення узагальнених зв'язків між новими знаннями і раніше державними, приведення їх у певну впорядковану систему?

1. узагальнене;
2. системне;
3. індуктивне;
4. логічне.

**11.** Яке мислення передбачає вміння знаходити загальні принципи чи способи дій, які поширені на певну групу явищ, при цьому рівень узагальнення залежить від того, на більшу чи меншу групу цей загальний підхід поширюється?

1. категоріальне;

2. технічне;
3. узагальнене;
4. репродуктивне.

**12.** Яке мислення являє собою вміння об'єднувати поняття в класи і групи на основі деяких найбільш суттєвих ознак подібності?

1. алгоритмічне;
2. діалектичне;
3. репродуктивне;
4. категоріальне.

**13.** Яке мислення являє собою рух думки від одиничного до загального, від фактів до узагальнень, висновків, як у науковому дослідженні, так і при отриманні студентом нових знань?

1. узагальнене;
2. індуктивне;
3. логічне;
4. репродуктивне.

**14.** Яке мислення являє собою рух думки від загального до конкретного, одиничного?

1. дедуктивне;
2. алгоритмічне;
3. узагальнене;
4. технічне.

**15.** Яке мислення характеризує розумову діяльність зв'язану з актуалізацією засвоєних знань для вирішення завдань відомого типу або виконання дій в знайомих умовах?

1. репродуктивне;
2. логічне;
3. абстрактне;
4. системне.

## УЧБОВО - МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ДИСЦИПЛІНИ

### *Законодавчі матеріали:*

1. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002 № 2984-III-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 2002, - № 20. - ст.134.

### *Основна література*

2. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі / В. М. Нагаєв. - Київ: Центр учбової літератури. - 2007. – 232с.
3. Радугин А. А. Психология и педагогика / А. А. Радугин - М.: Центр, 2000. - 259с.
4. Питюков В. О. Основы педагогической технологии / В.О. Питюков. - М.: Педагогика, 2007.-239с.
5. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко – К., 2003. – 267 с.

### *Додаткова література*

7. Болонський процес у фактах і документах / Упоряд. М. Ф. Степко, Я. Л. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. — К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003. — 52 с.; (www.tsru.edu.ua).
8. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш – К., 1997. – 63 с.
9. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / За ред. В. Г. Кременя; Авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. — К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. —147 с.; (www.tsru.edu.ua).
10. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н. Сучасні освітні системи: Навч. посіб. — Ніжин: НДПУ, 2002. — 139 с.
11. Ван дер Венде М. К. Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе // Высшее образование в Европе. — 2000. —Т. XXV. — № 3.
12. Долженко О. В. Сорбонская и Болонская декларации: Информация к размышлению // Вестн. высш. шк. — М.: Alma mater, 2000. — № 6.
13. Драйден Г., Джаннет В. Революция в обучении: Пер. с англ. — М.:ООО “ПАРВИНЕ”, 2003. — 672 с.
14. Кремень В. Г. Болонский процесс: сближение, а не унификация //Зеркало недели. — 2003. — 13–19 декабря (№ 48 (473)).
15. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наукових праць [За заг. ред. Проф. В.І. Євдокимова]. - Харків: ХДПУ, 2001. - Вип. 15. - 199с.
16. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. [Под. Общ. Ред. И.Ф. Харламова]. - Ростов н/Д: Феникс, 2002. - 545с.

17. Багиев Г.Л. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода / Г.Л. Багиев, В. Н Наумов. - М.: Просвещение, 2000. - 29с.
18. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии / И.Б. Котова, Е.М. Шиянов и др. Под ред. С.А. Смирнова - М.: Просвещение, 2000. - 512с.
19. Фило Г. Невидимый мир: средство массовой информации // Курьер ЮНЕСКО. - 2001. - № 11. - 39.
20. Павлов Н., Артемов А. Контроль знаний студентов. // Высшее образование в России, 2000. - №1.-С.116-121.
21. Олійник М.М., Романенко Ю.А. Тест як інструмент кількісної діагностики рівня знань в сучасних технологіях навчання: Навч. Посіб. - Донецьк: Прапор, 2001. - 199с.
22. Лосева Н. Тестування в умовах багатоступеневої підготовки фахівців у вищій школі. / Педагогічні технології: "Освіта і управління", т.5., 2002. - №4. - С.150-156.
23. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. І. Слепкань – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.
24. Асмалов А. Г. Психология личности / А. Г. Асмалов - М.: Радуга, 2001. - 171с.
25. Стеченко Д. Інновація та якість айдготовки фахівців у вищій школі // Вища школа, 2002. - №1. - С.44-48.
26. Зварич І. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів. // Рідна школа, 2000. - №10. - С. 43-45.
27. Haug Guy. Trends and Issues in Learning Structures in Higher Education in Europe. — Bonn: HRK, 2000. — 77 p. (Перспективи і проблеми навчальних закладів вищої освіти Європи).
28. News of the Recognition Field: Background Information for the ACE Track, 13th Annual Conference of the European Association for International Education (EAIE) 5 to 8 December, 2001, Tampere, Finland. — Riga: EAIE+Latvian ENIC/NARIC, 2001. — 60 p. (Новини в галузі визнання: базова інформація для семінарів, які проводить АСЕ в межах 13 щорічної конференції Європейської асоціації міжнародної освіти 5–8 грудня 2001 р. в Тампере, Фінляндія).
29. Quality Assessment and Quality Development in German Universities with Particular Reference to the Assessment of Teaching. — Bonn: HRK, 2000. — 41 p. (Оцінка розвитку якості в німецьких університетах з особливим поглядом на рівень викладання).
30. Tauch Christian. Accreditation: a Change of Paradigm in German Higher Education // EAIE Forum. — 2000. — Vol. 2. — No. 1. — P. 12–14 (Акредитація: зміна парадигми у німецькій вищій освіті).

## НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Укладачі:

ГОЛОВКО Микола Павлович  
НЕПОЧАТИХ Тетяна Анатоліївна

## МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

### МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо виконання практичних занять з дисципліни

для студентів денного відділення товарознавчого факультету з спеціальностей

8.030510.01 "Товарознавство і комерційна діяльність"

8.030510.02 "Товарознавство та експертиза в митній справі"

8.030510.03 "Експертиза товарів та послуг"

---

Підп. до друку \_\_\_\_\_ Формат 60x84 1/16 Папір офс. Друк офс.

Умов.-друк. арк. 4 Тир. прим. \_\_\_\_\_ Зам. №

Видавець і виготовлювач Харківський державний університет  
харчування та торгівлі

61051, Харків-51, вул. Клочківська, 333.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2319 від 19.10.05р.